

**JOSEF
ŠKVORECKÝ**

SPISY JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Příběh
inženýra
lidských
duší 2

IVO ŽELEZNÝ

SPIŠY JOSEFA ŠKVORECKÉHO

JOSEF ŠKVORECKÝ

**PŘÍBĚH INŽENÝRA
LIDSKÝCH DUŠÍ II**

Část druhá

IVO ŽELEZNÝ
PRAHA

© Josef Škvorecký, 1998

ISBN 80-237-3547-0

souborné číslo ISBN 80-237-3545-4

Pravda je v nuanci

Anatole France

Co vřele miluješ, to zůstává, ostatní je drek.
Co vřele miluješ, nikdo ti nevyrvé.
Co vřele miluješ, je tvoje pravé dědictví.

Ezra Pound

Poslyšte, Tore, skutečný problém je v tomhle: ať se stane cokoli, já vás vždycky budu hájit proti puškám popravčí čety. Zato vy budete muset souhlasit, aby mě zastřelili.

Albert Camus

V. FITZGERALD

Ty, jehož ruka všechno velké drtí,
ty, který odsuzuješ k smrti
mládí a ducha, ne však zločin podlý,
ty, jehož oko s potěšením prodlí
na mukách nevinného, na úspěších
lotrů a vrahů, kurev, na veteších
zločinných politiků, na peleších
všech gangsterů neporanitelných, hle, má víra:
Buď proklet, Al Capone Všehomíra!

František Zavřel

Základem veškeré literatury je denní snění... Skutečnost není to, co je pro nás v daném okamžiku náhodou nejskutečnější. Skutečnost je to, co vnímáme v okamžicích nejvyšší intenzity.

Colin Wilson

Milý Danny,

tak jsem dofarmaril, už jsem zas v Sydney ale práci ve fabrice jsem nesehnal, tak dělám venku. Řek bych že jsem ti posledně psal jak jsem koupil farmu. Majitel ovdověl a prodal mi ji lacino. Mně to bylo trochu divný že tak lacino, ale myslel jsem si dyž neměli děti a je už starej (67 let) aby tam dělal sám v takovym věku. No vono to nebylo tím věkem ale že nechtěl být sám. Zezačátku se mi tam líbilo, krásnej kraj i když jinej než u nás. Eukalyptus a barevný keříčky, klokani jednoho tam měli vochočenýho. Jenže žádný lidi akorát králíci. Hlavně jsem musel spravovat ploty proti králikum, aby mi všechno nesežrali. Poslouchal jsem radio, ale nic aby to bylo nák zajímavý. Tak jsem si vopatřil krávy a koně jsem měl krásnýho, jezdeckýho. Na něm jsem jezdil celý dny. Byl to takovej flák sjeta že mi připadal snad věčí než celá naše republika, ale nikde živá duše jenom klokani. Ani aborigines, to sou zdejší černoši, děsně vohyzdný, ale dá se s nima vyjít. Jenže tam co sem měl farmu ani ty nebyli. Tak mi to začalo lízt na mozek. Ten dědek mi to prodal ponivač tam byl aspoň se ženou, ale když mu umřela asi mu to taky lezlo na mozek. Mně se ženit nechtělo, ty čajačky sou pitomý a žádná by stejně do bushe nešla to bych si musel vzít nákou Taljánku, a dej mi pokoj ty brebentěj jako vopice. No nakonec sem z toho začal magorit i ten vochočenej klokan mi utek, pak se mi furt zdály sny vo Kostelci, jak sme se flákali po Jiráskový třídě pamatuješ? A vo Vahařoj, prej byl tehdá kvůli těm letákum zavřenej ale psala mi máma že ho už dávno pustili a dělá prej u Mesršmitů co se to teď menuje Kovo Techna nebo jak. A jak jsme šmírovali holky v Měskejch lázních a jak si Pitroman uříz vostudu kuli tý, co se líbila tobě, copak asi dělá? Eště jí někdy vidíš? No prostě ze mě byl takovej magor až sem nakonec víc spal než dělal kuli těm snům, a hospodářství šlo vod desíti k pěti. Taky vo tátoj se mi zdálo, to asi víš že letos umřel. Legyonáři mu byli na pohřbu ale prej nesměli v uniformách psala mi máma. Tak to má za sebou, stejně zázrak že to vydržel do 64 let při tom chlastu a že byl invalida. Taky mi psala vo Vachouškoj a tak sem nakonec rád, že sem tady. Asi by to doma se mnou bylo podobný.

Musim končit, mám žízeň a doma pivo žádný, tady ho maj v plechovkách i v pivnici, no to víš čajáci. Sou sto let za vopice-ma ani nemocenský tu nemaj a vo penzích rači nemluvit. Napiš mi jesli se nebojíš psát co novýho v Kostelci co kuci Vahař, Benda a ostatní, co Dreslerová a Irena radovic jaks byl do ní zamilovanej. Už počítám nejseš. Jo, starej kamaráde čas plyne, stárnem a holky asi taky.

*Tvůj starý kamarád
Přema*

Přes šedoocelovou hladinu Ontarijského jezera fouká studený vítr, šplouchance špinavé vody narážejí do kulatých okének Svenssonovic jachty. Jachta se houpá, mám obavy, že do stanu mořskou nemoc.

Tahle zimní vyjíždka na pusté jezero je dobrodružství, pro mě i pro pět mých studentů, které Irena pozvala. Ostatní plachetnice přezimují v dokách jachtklubu jako rakve s plátěnými víky, jenom příď našeho korábu míří k jihu, k americkým břehům. Když jsme v severáku vyjížděli, zvedl se ještě z miniaturního letiště na západním cípu Torontského ostrova brčálový monoplán, zakroužil nad ostrovem a spustil se rovnou k nám. Přeletěl pár metrů nad stěžněm. Irena mu zamávala.

„That’s Bobby Harkins. He’s nuts about flying.“

Musí být nuts, když lítá i v zimě. Stejný jako Irena, která uplatila a umluvila kormidelníka, aby vyplul. Na jezeře fičel vítr tak ostře, že nás zahnal do kajuty. Zanechali jsme námořníka, po námořnicku upíjejícího z ploché láhve, u kormidla a nyní sedíme v interiéru na polstrovaných lavicích, v držácích na stole láhve a šedě ocelová zimní obloha za kulatými okénky. Wendy se stříkla první. Trošku. Bellissimo o mě zavadil nejistým pohledem, vytáhl mariánku a s ještě nejistějším pohledem mi nabídl. Jsme tedy zmarihuánováni, a na palubě Jane Guy, možná Pequodu... severák... vodní tříšť na lupách okýnek... nikdy mi vlastně nebylo víc než sedmnáct... celý život jsem hledal jižní průrvu na škuneru Miskatonické univerzity, plavil se k Tsalalu, Kerguelen, Ultima Thule –

Wendy je zcáknutá, zkamenělá, zwhiskovaná, srší duchem a literárními vědomostmi.

„Hej, Nicole! I mean Irene! Is it true that trains begin their run at Chicago for your sake?“

Papír na téma *Fitzgerald's Use of Period Objects* byla obvyklá obrazová galerie, jíž padlo za oběť nespočítaných čísel *New Yorkeru* a *Cosmopolitanu*, obávám se, že vypůjčených v Samuelsově knihovně. Ale četla svého Fitzgeralda správně, jak se mají romány číst. Aplikovala knihu na skutečnost světa kolem sebe.

Aplikovaný Fitzgerald Irena Svenssonová sedí v námořnickém sáčku přiměřeném situaci a v bílých pantalonech vedle mě a jako vždy se jako Nicole liší od uniformy texasek. Bohatí jsou jiní než my. Mají víc peněz. Na vlasech Vidal Sassoon má kapitánskou čepici.

„Sure. Half-bred Indians toil on Brazilian coffee plantations, also for my sake.“

Pravím:

„To není docela přesné, Ireno.“

„Tuhle pasáž jste nám četl třikrát. Pamatuju si ji nazpaměť.“

„Protože je to jako o tobě!“ říká Wendy.

„Ever-grateful Czech musicians fiddle for peanuts for my sake,“ říkám. „Hare-brained Soviet dancers break their legs also for my sake.“

Irena se tomu nesměje. Ostatní tomu nerozumějí. Až snad na Hakima, ten ovšem svým způsobem.

„Isn't she just like Nicole?“ blábolí zwhiskovaná Wendy. „Isn't she exactly like that loony girl?“

„Irena není schizofrenní,“ říkám.

„Ale je krásná!“

„Stop it!“ praví Irena. Je tady v kajutě v přesném žánrovém prostředí. I zamilovaný Bellissimo si toho všímá.

„And rich!“ praví s úctou.

„I'm not beautiful!“ brání se podrážděně Irena.

„Tak co jsi?“

„I'm just –“

„Well – dressed?“ navrhu.

„And beautiful!“ trvá na svém Wendy s hlubokým přesvědčením. Jachta se zakymácí, Wendy se chytí stolku a podvojmo

se zakouká na Ireninu růžovou tvář. „Já myslím, že Irena je v Edenvale nejkrásnější.“

„*Oh, shut up, Wendy!*“ praví Irena a zmáčkne dálkovou spoušť televizoru.

„*You talk like a lesbian,*“ praví Vicky, která Ireninu kouzlu nepodléhá. Asi proto, že mu dnes, docela maličko, podléhá Bellissimmo.

„*Maybe I am a lesbian,*“ říká Wendy.

„*Are you a socialist?*“ zeptám se potměšile. V Hakimových očích blýskne.

„*I guess so,*“ říká Wendy. „*I'm a buddhist for sure.*“

Na televizoru naskočí žena s tváří podobnou dost příšerné bílé masce. Jen ústa se hýbají, z nich vycházejí monotónní zvuky. Žena se přimlouvá za revoluci žen, černochoů, kurev a proletariátu.

„Myslíte, že má *face-lift?*“ ozve se Wendy.

„*Sure,*“ praví Irena. „Ta dala pěkně utržit celému týmu plastických chirurgů.“

...co z nás dělá zboží, které je na prodej...

Irena se ke mně otočí:

„Koupil byste si ji?“

„Nevzal bych ji ani darem.“

„Možná že byste udělal chybu,“ říká Irena. „Je to Vanderhoutenová z filadelfských Vanderhoutenů. Není bohatá. *She is super-rich.*“

Hakim hledí na masku, nevím, co se v něm děje. Ani co se děje v masce. Řeknu Ireně:

„Svenssonová, vy nevíte, co se stalo Dicku Diverovi za to, že si vzal Nicole z chicagských Warrenů?“

„Vím,“ praví Svenssonová a hledí mi divně strnule rovnou do očí. „Ale on si ji nevzal, protože byla z chicagských Warrenů. On ji miloval.“

Měl jsem otřes mozku, přeraženou nosní přepážku, vyložený zub a naštípnutá dvě žebra. To všechno Franta dokázal jedinou legendární ranou, kterou mi nedávno předpověděla

Marie a po ní kluci z orchestru. Ležel jsem na chirurgii ve velkém pokoji, byli tam ještě dva lyžaři se zlomenýma nohama, dvě slepá střeva a jedna bouračka, jíž explodovala nádrž s dřevoplynem. Z okna jsem měl vyhlídku na zasněženou stráž Černé hory, na lyžaře a sáňkující děti, a příležitost k meditaci. A žralo mě špatné svědomí, probuzený hlas důstojného pána Melouna. Jaká já jsem svině! Snažil jsem se v posteli morálně zhodnotit události posledních dní. Nejdřív svedu Frantovi Nađu, ztvrdnu se do ní tak, že za ní jdu pěšky na Černou horu, a tam na ni na místě zapomenu a spustím se s Marií. Teologicky se Frantův zásah nedá vysvětlit jinak než jako prst boží, proměněný v mém případě v horáckou pěst.

Stačil jediný direkt na nos. Ostatní vykonala matka země. Omdlel jsem jako špalek a Franta se lekl a zmizel. Našel mě až za půl hodiny pan Dresler, když se vracel z kavárny. Honem zatelefonoval pro ambulanci, takže se o mém pádu ihned dozvěděla Marie. Přirozeně jí vrtalo hlavou, co se stalo, a byla proto – kromě máti – první, kdo mě přišel do nemocnice navštívit. To už jsem měl zpytování svědomí za sebou a uvědomil jsem si, že Frantu nemohu shodit. Ačkoliv vystoupil v úloze prstu božího, ze světského hlediska se dopustil trestného činu ublížení na těle a taková svině jsem zase nebyl. Řekl jsem tedy Marii, že jsem uklouz na náledí a všechna má zranění jsou toho následkem. Marie se ovšem předtím informovala u dr. Čapka a na mou verzi reagovala svým standardně, avšak nenapodobitelně sladkým: „Kecáš, Daníčku! Já ti to říkala, že fabričky maj nápadníky vod rány!“ „Co žvaníš, Máňo?“ podivil jsem se, velmi nepřesvědčivě. „Říkám ti, že sem uklouz!“ „Ten nos ti tak zůstane?“ zeptala se Marie a sáhla si na špičku mého nosu, který napuchl jako rajske jablíčko. „To přeci tobě může bejt jedno, ne?“ odsekl jsem. „S takovym nose, to snad abys po válce vodjel do Afriky,“ pravila Marie. „To je něco hroznýho! Tak ahoj, Daníčku!“ a zvedla se a ve dveřích se srazila s Irenou. Řekly si dvě dosti chladná ahoj! a už u mě seděla Irena, hnědé oči doslova na šfopkách. „Ju, ten tě zřídil! To ti ten nos takhle zůstane?“ „Zaprve nevim, vo kom mluvíš. Já sem prostě uklouz. A za druhý, do nosu mi daj péro, takže ho budu mít –“ „Jak to že nevíš, vo kom mluvím, když to ví kaž-

dej?“ „Sou to drby,“ řekl jsem. „Uklouz sem na náledí.“ „Ondra říká,“ pravila Irena a Ondra byl doktor Čapek, do něhož byla udělaná, ale on do ní ne, „že z pouhýho uklouznutí si nejde pořídít ani polovinu takovejhle sebepoškození.“ „Ondra je vobyčejnej venkovskej doktor –“ naštvál jsem se. „Po válce s tím pudu k Buriánovi, a ten mi udělá takovej nos, že se do mě zpetrifikuješ víc než do Ondry.“ „Ty máš fantazii!“ pravila Irena. „Trochu blbou. Kdyby ses rači snažil představit, jak asi vypadá ta tvoje milá, dyž tobě její milej udělal takovejhle frňák. Já jí teda lituju. I když nevěra se mi teda hnusí,“ pravila ctnostně a s tím farizejským prohlášením vstala a ve dveřích se srazila s Lucíí a s kluky z orchestru. Lexa ji chytil za ruku, utřel si jako slzy a pokondoloval jí, ale Irena mu ruku vztekle vyškubla a odešla. „Páni! Díte ten nos!“ pravila Lucie. Zřejmě to byla pozoruhodná práce. Až odejdou, musím se jít podívat na záchod do zrcadla. „Jako fík!“ řekl Harýk. „Rozšlápnutej,“ řekl Benno. „Sire, co si počnete?“ zeptal se Lexa. „S takovýmhle nosem se sotva budete líbit dámám!“ „To mi dneska už dvě naznačily,“ řekl jsem. „Lucie je třetí.“ „Jak to, třetí?“ podivila se Lucie. „Mně se tendle nos líbí. Todle je přesně, co ti scházelo, Danny. Teď vypadáš teprve přesně jako – jako –“ „Lojza Armstrong,“ pravil Benno. „To je vono!“ zvolal Lexa. „Až se pozdravíš, kup si do nosu zlatej kruh.“ „Fakt,“ pravila Lucie. „S kruhem to bude eště hezčí.“ „Oušem, pokud by ses ani pak nelíbil Ireně –“ řekl Lexa. „– ani Marii –“ pravil Harýk. „– ani a tak dále –“ řekl Benno. „V tom případě ti nabídnu svůj nos k transplantaci,“ pravil Lexa. „Že sem kamarád.“ „To by to chyt!“ řekla Lucie. „S tvym nosem by nebyl ani tak hezkej jako Beník.“ Tak pokračovali asi čtvrt hodiny, až přišla sestra Udelína a vyhodila je. Byl jsem skoro zvědav, s kým se srazí ve dveřích, ale dostavil se jen dr. Čapek na večerní vizitu, taky se zajímal o můj nos a zeptal se mě, kdo mi to udělal. Opakoval jsem verzi o uklouznutí a on řekl, že jemu je osobně jedno, co si vymyslím, ale nemůže ohrozit svou profesionální pověst, aby středně těžké ublížení na těle, mimo pochyby způsobené druhou osobou, diagnostikoval jako samouřaz. Ale když nechci, napíše tam, že jsem byl napaden neznámým pachatelem ve sta-

vu opilosti, protože to mimo jiné musí ohlásit policii. Pomyslel jsem si, že dr. Čapek, jak mi je kvůli Ireně protivný, je aspoň charakter a žádná drbna, ale z tak přílišného idealismu mě hned vyved, neboť vstal z mé postele, mrkl na mě prasácky jak otec nedávno na Nađu a pravil: „Stál ten hřích aspoň za takovýhle tresty?“ a otočil se a odešel.

Z celého scénosledu měli samozřejmě velkou zábavu oba lyžaři se zlomenými hnátami, protože mě znali a znali i všechny holky, které mě dnes přišly navštívit. Ta drbárna mě štvala. Taky jsem dostal trochu strach, jestli Franta skutečně takhle surově nezmlátil taky Nađu, když mu svitlo, že mu nasadila parohy. Kupodivu, vlastně to nebyl strach, spíš mi to udělalo dobře. S uspokojením jsem si uvědomil, že jsem opravdu velká svině.

Tak jsem ležel v myšlenkách, ze stráně zaznívaly hlásky lyžařů, většinou dětí, ve všední den si málokdo mohl dovolit jít lyžovat. Slunce se chýlilo k západu, nad obzorem se udělala růžová čára, ve dveřích někdo zakašlal. Pohlédl jsem tam a v první chvíli mi instinkt zavelel vyskočit z postele a utíkat. Ale jak jsem sebou škubl, bodlo mě v hlavě a v žebrech a bezvládně jsem se svalil na polštáře.

Ve dveřích pokoje stál Franta, v ruce beranici a zamračenýma očima pátral po postelích. Právě si prohlížel obě zlomené nohy, pověšené za špagát ze stropu.

Potom spatřil mě. Zděšeně jsem šmátral po zvonku na sestru Udelínu. Tady mi nikdo nepomůže! Jsou tu samí lazaři.

„Dobrý vodpoledne,“ pozdravil Franta.

Otevřel jsem hubu, vylétl mi z ní tázavý zvuk.

„Já nebudu dlouho zdržovat,“ řekl Franta. „Seš asi unavený –“

Přistoupil těsně k posteli a upřel na mě buličí oči.

„Přišel sem se ti vomluvit,“ řekl. „Náďa ináč nedala.“

Vůbec jsem tomu nerozuměl. Jde se mi snad omluvit za to, že jsem mu zkazil nevěstu? To je *takovej* křesťan?

„Já se unáhlil,“ řekl. „Já se neovládám. Dostal sem na tebe stek, žes Náđu zatáh do takovýho risku –“

Došel mi neuvěřitelný omyl v interpretaci. To tedy je křesťan! Čistému vše čisté –

„Dyž mi to Vachoušek v neděli řek, tak sem si myslel, že tě roztrhnu jak hada,“ pravil snoubenec. „Ponivač dyby Nádu zauřeli, tak umře. Dyž má tuberu, to by koncentrák nepřežila. Hladoujení, buví jaký špatný zacházení – to mi musíš rozumět, že jo, že sem se neznal –“ pohlédl na mě těma podivně oddanýma očima.

„Já ti rozumím,“ vypravil jsem konečně ze sebe.

„Stačilo ti akorát vynadat, nejvejš dát přes dršku –“

„Dyťs mi dal přes dršku!“

„Jenomže pěstěj. Měl sem dlaněj. Měl sem vědít, že pěstěj je to vode mě moc i na vola.“

Připadal jsem si jako maličký vůl. Asi proto, že Franta opravdu vypadal jako bejk. Franta, jako u zpovědi, zakoktal:

„Já toho – lituju –“

„Nelituj,“ řekl jsem. „Já –“ nakazila mě jeho moudrost lidu, která snad na všechno zná pravé řešení, „– to potřeboval jak prase drbání.“

Nesměle se uchechtnul. Jel očima po jednom špagátě, co na nich visely zlámané hnáty. Až ke stropu, pak dolů. Potom se zas otočil ke mně a napřáhl širokou dlaň.

„Ešli nejseš kór moc nakrknutej, tak teda – do smrti dobrý!“

Buličí oči mi hleděly rovnou do očí, ale nebyl v tom žádný kód.

Podal jsem mu ruku, hned jsem toho litoval, ale hned zas jsem to přijal jako dovršení trestu. V ruce mi křuplo, cítil jsem, jak mi natéká. „Tak spánembohem,“ řekl Franta a s posledním uctivým pohledem na nohy v gypsu se mezi postelemi vymotal ven z pokoje.

Zdálo se mi, že ho miluju. Jsem snad perverzní nebo co? To teda asi nemiluju Nádu, když na něj nežárlím. Přemítal jsem o těch tajemstvích a připadalo mi, že to všechno nějak jde dohromady, ne že ne.

Anebo jsem spíš svině. Co Marie? Co Irena? Všechny ostatní? Házel jsem sebou v posteli, myslel jsem na Nadino bříško, potom na zasněženou stráž a chaloupku a na Marii. Nevyznal jsem se v tom, začal jsem trpět. Pane Bože, já přece musím být hrozná svině. Hrozná!

Do pokoje vešla sestra Udelína, rachotivě se jala stahovat zatemňovací rolety. Pak rozsvítila, přistoupila k mé posteli, sáhla pod zástěru a vyndala psaní v modré úřední obálce.

„Tohle vám přines pan listonoš!“

Milý Dáne,

nevím, jestli ještě čteš poezii, nikdy ji příliš nečetl. Pokud se pamatuji, uměls nazpaměť jenom pár veršů ze Seiferta a z Nezvala, a nebudeš-li se zlobit, právě těch nejbanálnějších. Bezpochybys jich také používal k mimopoetickým účelům. Ale prolistoval sis aspoň některé sbírky, které v poslední době vyšly? Měl bys. Přeju si to ovšem ze sobeckých důvodů, protože ty nové sbírky, spolu se znovuobjevením Kafky a s tím, co se děje v literární kritice, jsou pro mne, ne-li odpovědí na otázky, které jsem, jak víš, sám sobě už od konce války kladl, tedy alespoň potvrzením, že jsem šel – možná instinktivně a křivolace, ale šel – správnou cestou.

Pamatuješ se na tu skříňku u Rupy v Kostelci? A na to, jak se na mne vrhla kritika – dnes mám pokušení dát to slovo do uvozovek – když jsem vydal svou první sbírku? To všechno na mně leželo jako těžký kámen. Nebral jsem nic na lehkou váhu jako někteří mí přátelé. Po mnoha bezesných nocích – nepřeháním, i když Ty mi asi nevěříš, Tobě se jistě nestalo, že bys kvůli nějakému literárnímu problému nezamhouřil oko – mám snad konečně jasno.

Víš, že ačkoliv nejsem a nikdy nebudu komunist, vždycky mně záleželo na tom, abychom u nás vybudovali lepší, to znamená spravedlivější společnost. Jenže lepší společnost nemůže znamenat lepší v něčem a horší v něčem jiném. Zdá se ti to maximalistické? Tvůj oblíbený Hemingway napsal: Revoluce je nádherná věc. Nějakou dobu. Pak se zvrhne – a já tedy dospěl k názoru, že snad stejně důležité jako provést revoluci – možná důležitější – je zabránit tomu, aby se zvrhla. Všimni si, že pořád užívám slov jako „možná“ a „snad“. To proto, že se snažím, aby mi moje subjektivní a soukromé sklony nepřekryly objektivní a obecné věci.

Ale opravdu: lepší lze společnost právem nazvat jedině tehdy, je-li lepší po všech stránkách. V bezprostředně revolučním období – to jest, řekl bych, nanejvýš pět let, než se orgány revoluční moci upevní – mohou snad některé důležité oblasti být objektivně „horší“. Třeba legalita. Revoluce je násilný zákrok, a eo ipso je v rozporu s formální zákonností. V této bezprostředně revoluční době jsou také snad zapotřebí spíše plakáty než obrazy, spíše simplifikující bajky než komplikující Kafka. Ale to všechno nutně musí být přechodné! Nesmí to trvat tak dlouho, že by to pohltilo celé lidské životy! Jinak by revoluce anulovala samu sebe.

Jestliže buržoazní a feudální umění dokázalo hluboko vniknout do složitosti člověka, nemůže socialistické umění té složitosti utéct, zobrazovat jen povrch, nebo dokonce ten povrch ještě upravovat, „lakýrovat“, jak se říká.

Kdysi jsem Ti citoval verše S. K. Neumanna, nad nimiž jsem si dlouho lámal hlavu:

Miluji všechny věci, jejichž vztahy jsou prosté,
miluji také lidi takové nejvíce.
Jsou čistí a líbezní, i když vidím je po sté,
jsou z pralátky a chutnají jak zralé bukvice...

Dnes bych Ti chtěl ocitovat jiné verše. Jsou taky o prostých lidech.

V malé řeznické dílně muž
Nabíjí střívka a žena
Špejluje. Voda v kotli vře.
Žena prozpěvuje. Pára
Se valí na šedivý dvůr
S dětmi, rozparujícími
Mrtvou kočku, muž nabíjí
Střívka (snubní prsten občas
Zableskne), a večer se sklání.
Děti šfouchají klacíčky
Do kočky, plničké červů,
Růžových a živých, živých

Nesmírně, večer se sklání
Růžový a živý; snubní
Prsten občas zableskne tou
Růžovou, žena si zpívá
(Kroužek na její ruce je
Zvadlý) a vál se vrcholí
Jelítky, růžovými jak
Podvečer v malé řeznické
Dílně...

Rozumíš mi? Neumann je abstrakce. Kolář je konkrétnost. Ověřitelná pravda. Obraz, ne plakát. Co vlastně víme o „pralátce“? Kdo ví, jak složité jsou vztahy lidí, jejichž vztahy jsou „prosté“? O tom už jsem Ti ostatně napsal: Není jejich „prostota“ spíš v naší nevědomosti, nebo lenosti dát si práci i s takovými lidmi, nejenom s evidentně komplikovanými intelektuály? Nebyli v tomhle moudřejší staří čeští autoři Baar, Světlá, Němcová, kteří dovedli nahlédnout pod tu lakýrovku prostoty a zverbalizovat labyrint duše?

Ty však možná nemáš s poezií trpělivost. Připomínám Ti tedy znovu Tvoji paleontologickou teorii. Kdyby vztahy prostých lidí ve dvacátém století (nebo kdy jindy) byly skutečně „prosté“, museli bychom je vědecky přesně nazvat „primitivní“: odpovídající nižšímu stupni vývoje inteligence. Ale primitivní lidé nemohou být cílem socialistické společnosti, protože k nim ani nelze dojít: odporovalo by to evolučním zákonům. V literatuře (a v politice) odpovídá však takovým primitivním poměrům právě lakýrovka: náhrada poznání hesly, útek od konkrétna k abstraktnu. Je to tedy, v pravém slova smyslu, umění reakční. Duše člověka tohoto století má v sobě historii celého vývoje lidstva, nemůže proto rezonovat uměním, které primitivizuje. Lakýrovka ztrácí účinnost. Umění, které je neúčinné, je k ničemu.

Proto literatura socialistické společnosti, má-li být lepší, musí být složitější než starší literatury. Musí lidské komplikace zrcadlit s větší přesností, jemněji, z více hledisek. A může to dělat právě proto, že tahle společnost nejhrubší komplikace – tj. komplikace pramenící v majetkových poměrech, ve vykořis-

řování atd. – odstranila nebo má odstranit. Čím dál víc může se tedy věnovat vztahům srdce a mysli, nikoli kontraktům Velkého dědečka.

U nás se tohle začíná dít. Některé věci, které vycházejí, mají šanci stát se opravdu socialistickou literaturou, aniž si vždycky socialistické říkají. Je to však socialistická literatura, neboť je to literatura lidská.

Odpusť ten patos, vždycky do něho zabřednu. Ale tyhle věci jsou pro mě strašně důležité. Je v nich smysl mého života a – můžeš se tomu smát – nenajdu-li nebo nebudu-li aspoň moci svobodně hledat smysl svého života, nebudu téhle ani žádné jiné společnosti nic platný.

Revoluce má člověka osvobodit, nejenom z bídy tělesné, ale i duchovní. Z té možná víc, protože v ní je esence člověka. Má vytvořit společnost po všech stránkách lepší – horší snad jen o to, oč je těžší (a v tom smyslu „horší“) být člověkem konkrétním, tedy komplikovaným, než člověkem abstraktním, tedy takzvaně prostým. Revoluce musí prostě zlepšit všechno. Kdyžlepší jen něco, nebyla to revoluce, ale Machtübernahme. Že je to absolutistický požadavek? Maximalismus? Kdo si říká revolucionář, musí být maximalista. Není-li, je obyčejný gangster bez zodpovědnosti. Je gauner, aniž si to uvědomuje.

Ze srdce Tě zdravím, Dáne. Odpusť, že jsem se – v téhle depoetizující době – tak rozpoetičtil.

*Tvůj
Jan*

Náš koráb se houpá v severním větru jezera Ontarijského, marihuána prosákla myslí už všech mých svěřenců, včetně Hakima, soudružka Vanderhoutenová dál vede svou a v nejlepším stylu Sinclaira Lewise nabízí posluchačům voničku revolučních nenávistí: proti depilátorům, proti imperialistické agresi v Angole, proti diskriminaci žen, které se chtějí stát horničkami v kamenouhelných dolech louisianských, proti plavákům s realisticky nevyznačeným pohlavím.

Moje edenvaleské ovečky Vanderhoutenová nezajímá, ani její nenávisti nebo lásky. Mě však maska fascinuje. Roztáčí kola starých paradoxů. *Dr. Agostino Neto*, hovoří hýbající se ústa, *and the Popular Movement for the Liberation of Angola, which represents the true aspirations of the Angolan people...* Jenže já taky na vlastní oči viděl tanky T 54 ve své vlastní zemi, kde reprezentovaly aspirace jakési budovy, vyznačující se množstvím chodeb. Placaté, nebezpečně vyhlížející válečné vozy.

Za kulatým okénkem pěnové čepičky vln starého indiánského jezera, vichrem rozervaný měsíc, jemuž se klaněl Čing-gašgúk. Fidelovi ostří hoši v těch placatých válečnických vozích, posilňovaní vyhlídkou na prudké avansování po řebříčku vojenských šarží, proměňují v tatarský biftek imperialistickou soldatesku Jonáše Savimbiho za pomoci nejnovější verze mnohokrát zlepšených kaťuší. Divná, směšná, krvavá představa. Cítím na sobě Hakimův pohled. Čte mi myšlenky? Vidí mi do svědomí? Ale mám je čisté. Já nepřísahám na odpovědi, které existují jenom v jediné verzi, na kaťuše. Už před třiceti lety, ač nezlepšené, proměňovaly v lidský biftek muže *Muslimské SS Division Handschar* pod vedením Obersturmbannführera SS Sauberzweiga. V tom bifteku možná skončil i některý Hakimův strýček. To samozřejmě nemá co dělat s Hakimovými vírami. Jenom se to v toku myšlenek, našeho vnitřního času, zpřeházeného jako syžet modernistického románu, nikdy nesrovnatelného do přehledné fabule, v tom *Zone* se to staví do zvláštních, významuplných kontrastů lidské situace. Jako bych vedle sebe postavil Hakima a jednu hezkou dívku, jež dala kdysi jméno gejšě z hrníčku. Kolo života, kolo štěstěny, čertovo kolo existence.

Na ruku se mi klade drobná dlaň mé Nicole, Ireny Svenssonové:

„Zajímá vás to?“

Zavrtím hlavou.

„Já to neposlouchám.“

„*A penny for your thought!*“

Klasická výzva dívenky z viktoriánského románu. Na co myslím? Já vlastně nemyslím.

„Jsem živoucí *stream-of-consciousness*.“

„Nejsme takoví všichni?“ ptá se dívka poučená ne pouze mnou, ale i podrobněji profesorem Steigerem v PSYCHOLOGY 235 o povaze lidského vědomí.

„Jenže v Temži každého z nás plove jiný *bric-à-brac... empty bottles, sandwich papers, silk handkerchiefs, cardboard boxes... cigarette ends...*“

„Ale princip je stejný.“

„Ano. Princip je stejný.“

„A co teda plove ve vaší Temži?“

„Vidíš. Neptáš se po principu. Chceš vědět konkrétně...“

„Protože princip znám. Neznám, co konkrétně –“

Na co myslím.

„Ne na Odyssea,“ říkám. „Moje vnitřní proudy se neskládají do antického mýtu.“

„Well, vy nepíšete román,“ praví Irena. „Joyce psal. Ve vás je teď *opravdová* Temže...“

Temže... snad proto, že Vanderhoutenová nyní hájí právo teploušů na vojenskou službu? Telefon v únorové noci. Tady Alan. *Listen*. Volám z letiště. Jsem v Praze. Takové překvapení! Tak jsme se sešli, celou noc do rána, hovor, hovor, hovor. Básníci rádi kecají, snad raději než básní. Nikoho v Praze neznal, jen mě. To proto, že jsem kdysi přeložil jeho poému *Hromobití* a kus z ní vyšel ve *Světové literatuře* (netušil, že „trockisty“ jsem přetlumočil na „revolucionáře“, a už tenkrát jsem věděl, že je marné mu vysvětlovat proč. Naštěstí cenzor byl příliš líný, aby srovnával s originálem, nebo snad neuměl anglicky). Z trockistů tedy revolucionáři, z hippíře pokrokový básník, do rána jsme kecali, všechno pak skončilo v naivním americkém notýsku. V básníkově notesu, spolu s nápady na metafory a se záznamy o neologismech. Notýsek na mě pak vytáhl soudruh StB, zalistoval v něm, pravil: „Jak vysvětlíte tohle, soudruhu. Tady píše: ‚A pak jsme zpívali *Horst Wessel Lied*.‘ Snadno. Ovšem těžko pracovníku StB. Neboť ten sestavuje podklady pro novou metamorfózu Alanovu, z pokrokového básníka v hippíře, z revolucionáře v trockistu, z obého v reakcionáře. Mezi dvojím spatřením téhož notýsku, poprvé v ruce Alanově, nyní v ruce soudruha pracovníka a příslušníka,

napáchal totiž pokrokový básník mnoho zel. Dokonce se stal králem majáles. Má se nyní stát fašistou? Proč ne? Bude ve vznešené společnosti Sartra, Orwella, de Gaulla, Oswalda Mosleyho, Bertranda Rusella a prezidenta Tita, možná i T. G. Masaryka. Záhadou pouze zůstává, proč krýt nahotu mocenského aktu tímhle kurevnickým G-stringem ideologie?

Hluboké otázky. Každá lidská činnost jeví snad nakonec tendenci k *lartpouarlartismu*.

„Jak mi to vysvětlíte, soudruhu?“ ptal se tehdy trpělivě soudruh estébé.

„Byli jsme ožralí,“ přiznal jsem podle pravdy.

Naneštěstí jsem narazil na vzácné zvíře, estébáka-vzdělance:

„*In vino veritas.*“

Přešaltoval jsem tedy na jeho úroveň. Pohovořil jsem o asociacích uvolněných alkoholem. Zpívali jsme různé politické písně, například *Los Cuatros Generales* – tak –

Koukal do notýsku, uvažoval. Čtyři protifašističtí generálové tam byli zřejmě taky zaznamenání, soudruh to hodnotil, zhodnotil to jediným mocensky vhodným způsobem.

„Ano, tahle revoluční píseň je tu skutečně zmíněna. Ale jak vysvětlíte, že hned po ní jste zpívali fašistickou hymnu a poté –“ vnořil zrak do stránek, zapřemýšlel, zjevila se mu nádherná souvislost mezi třemi písněmi, z nichž dvě chtěl asi původně zamlčet: „– dokonce *Internacionálu*?“

Asociací? Blbé vysvětlení. Řekl jsem:

„Hned po *Internacionále*, pokud si vzpomínám, jsme zpívali *Annie Laurie* –“

„A jak TO vysvětlíte? Není to opravdu pobuřující znevažování hymny mezinárodního dělnického hnutí, zpívat ji mezi fašistickou odrhovačkou a nějakým americkým šlágre?“

Asi znal Annii pouze v zeswingovaném podání. Uvažoval jsem, nemám-li podat nějaký folkloristický rozklad. Upustil jsem od toho.

„Není sám fakt, že jsme zpívali takovou konfúzní směsici, soudruhu, dokladem, že jsme byli opilí?“

Vsjo marno. Aplikoval na mě platný zákonný předpis:

„Opilství není polehčující okolnost!“

Já vím. *A in vino veritas.*

„Jak se to dělá, když se píše román?“ táže se krásně zmarihuánkovaná Wendy. „To se ví od začátku, jakou bude mít *message*, anebo se nejdřív píše, a teprve nakonec se vidí, jaká jeho *message* vlastně je?“

„Obojí,“ pravím. „Prostě se píše, ale od začátku už se ví, jaké bude mít román poselství.“

„To je nelogické,“ praví Irena. „Víte-li od začátku, jaké bude poselství, nezačínáte ‚prostě psát‘. Píšete román *à la thèse*.“

Velmi se vzdělala pod mým vlivem. Musím však zklamat její přílišnou důvěru v logiku.

„Každý vážný román – nemluvím o *hack-writing* – je *à la thèse*. Ale teze je vždycky stejná s výjimkou románů *à la thèse*.“

Irena neříká nic, buď mi nerozumí, nebo jsem ji moudrostí omráčil. Do okénka šlehne špinavá voda rozbouřeného jezera. Lod' se houpá, vichr za luxusními stěnami zní téměř strašidelně. Ozve se Hakim. Jako vždycky mluví, jako by mnou opovrhoval:

„*That's a nice-sounding wisecrack. But that's all, it is – just a wisecrack.*“

Krotím svou nechuť. Jeho strýček je, možná navždy, součástí lidského bifteku.

„Moje dlouholeté studium literatury,“ pravím, „mě přesvědčilo, že nejpravdivější pravdy o čemkoliv, včetně života, mívají podobu wisecracků.“

„Například?“

„Vím, že nic nevím.“

Tím umlčím Hakima. Z omráčení se probere Irena:

„A jaká je ta teze?“

„Velice stará. Dr. Johnson jednou řekl: Spisovatelé, kteří číhají, aby chytili něco nového, sotva kdy budou velcí; neboť velké věci nemohly uniknout dřívějším pozorovatelům.“

„To je ta teze?“

„Ne. Ta teze je: *Homo sum. Humani nil a me alienum puto.* Terentius. Teze stará skoro dva tisíce let.“

Zamyslili se? Nebo jen uplouvají po vlnách marihuány?

Neuplouvají. V jejich letech života je všechno staré ještě nové. V letech jejich života rovněž všechno zestárne. Zatím ale objevují svou Ameriku. Irena, s rýhou mezi obočím:

„Jestli má ovšem pravdu dr. Johnson – jestli všechno už lidi objevili a řekli před námi – k čemu potom –?“

I to je Amerika, Ireno.

„Snad proto,“ říkám, „že tolik lidského je tolika lidem pořád cizí.“

„*All wisecracks*,“ ušklíbne se Zauberlehrling Larry Hakim. „Někdy je dobře, že některé lidské věci jsou mnoha lidem cizí. Reakcionářství je taky lidská vlastnost. A přece –“

„Máte naprostou pravdu, Hakime,“ přeruším učně. „Ale pravda, jak dobře víte, je dialektický proces. Jednou se ptali Evelyny Waugh, jestli dobrý umělec může být reakcionář –“
„*Another wisecrack?*“

„Nevšiml jste si, že všechny dobré wisecracky jsou založeny na dialektice?“ V Hakimových očích bleskne moslemský vztek. „Jsou,“ říkám. „A Waugh odpověděl: Umělec *musí* být reakcionář. Musí se postavit proti duchu doby, nesmí poskakovat s proudem. Musí přijít aspoň s troškou opozice,“ pravím. „Aspoň s troškou opozice, Hakime –“

A zatímco je rozprášili doslova do všech koutů světa kromě na východ, odkud je vyhnali, Alan na své farmě v Pear Valley jedním prstem na harmoniu dělal písničky z básní Williama Blaka. Přijel jsem tam v podvečer, Alan vyšel, vlhce mě políbil. Na stohu slámy jsem vyprávěl, jak to tenkrát dopadlo. Kolovala cigareta, pak už jen uslintaný špaček, já ji bral od mladíka podobného vrahu Mansonovi, neustále zírajícího tam, kde to na hajzlu v Metálu popisovali jako do blba, a mladík ji bral od dívky, která ztělesňovala pokleslou frázi o pohybování se jako ve snu; ta od bledého muže ve vyhrnutých rukávech, jehož předloktí byla podivně zpuchlá; ten od mladé ženy s velikými po pás visícími prsy v tuhé vesnické haleně, které pod sukni nakukovala pětiletá holčička a něčemu se chichotala; žena od muže, jenž se však cigarety ani nedotkl, jenom ji ženě předával od Alana. Slunce teple svítilo parou stoupající z kupy sena, krajina horního New Yorku se skládala do kulis jako ve středních Čechách, kolem kupy sena se honili dva psi provázení selátkem, jež je ve všem napodobovalo, dokonce se pokoušelo i štěkat. Večer uvařila žena s prsy u pasu guláš z trávy, kaši ze sena, vedle harmonia stál veliký stereomagnetofon a vyhrá-

val Alanovy písně (později se z nich staly hity, peníze z hitů proudily zpět do této falansféry), muži, ženy, děti všech čtyř pohlaví, sdělil mi Alan, sdílejí společnou ložnici, ale mohu si vybrat: buď s nimi, nebo mi postaví stan. Vybral jsem si stan. Nad travěnou kaší horovali o slastech prostého života, někde příšerně smrděl hajzl, hůře než v mesršmitce. Krásy farmaření, něžnost dobytka, nádhera samozásobitelství, na guláši z trávy byl k jídlu pouze Heinzův kečup, dívka pohybující se ve snu hovořila s Alanem patagonsky, je to její vnitřní, soukromá řeč, povídal Alan, nikdo jí nerozumí než ona sama, stačí proto říkat cokoli, jakákoli slova, ona jim rozumí, promluvil: „Es kustá malabhad al nekreysol,“ dívka porozuměla, líbeznou bledou tvář ozářil úsměv, byla průhledná, bylo jí sotva dvacet, chodila v dlouhém šatě, který si posílala nesrozumitelnou, ošklivou, zřejmě nezdařenou kabalou. Její otec je bankéř v New Yorku, řekl Alan, ale ona odešla a žije s námi. *I enjoy this life on my farm so much. So much!* V noci, k ránu, se strhla bouře, do stanu zatýkalo, měl jsem vztek. Jít spát do kuchyně? Strašný smrad z hajzlu. Měli splachovací klozet, ale splachujeme jen jednou denně, pravil Alan, je tu málo vody, musíme s ní šetřit. Kdybys šel, nesplachuj. Šel jsem do lesa. Za promočenou celtou se objevilo světlo, někdo zaškrabal, čtyři ráno. *Are you O. K.?* Alanův laskavý hlas. *I am O. K., except I'm wet.* Pojd' se schovat pod přístřešek. Šli jsme. U chlíva venkovský přístřešek, pod ním hromada hnojícího hnojosena, Alan zapálil cigaretu, oslintaná pendlovala mezi námi dvěma, hleděli jsme na východní obzor, kde se deštěm začal prodírat proužek světla, bledě modrý, pak bílý pruh pod černavou dešťového mraku, východ slunce. Jsem tu tak šťastný, řekl Alan. Tak šťastný, až mi připadá, že jsem sobec. Zatímco lidi umírají ve Vietnamu, v pracovních lágrech, já si tu takhle užívám života. Oslintaná cigareta dohořela, zapálil novou, sluneční paprsky uhasily déšť, z hnojiště, z kupky sena, z louky počala stoupat ranní pára, smrad z hajzlu svěže explodoval, zdálo se mi, že se mi zdá sen s plným měchýřem, o hajzlu, který je celý zasraný, zachcaný, zfekalizovaný k nevysrání, měl jsem najednou pocit, jako by tu Alan bez štítivosti trůnil na obrovském sráči světa, jako by meditoval: Vidíš? Amerika! Není krásná? Není krásná tam, kde

je zbavená slupky idiotské civilizace? Pořád si myslím, že myšlenka revoluce proti americkému idiotismu je správná, že co je na Kubě, je dobré, a samozřejmě taky porážka ve Vietnamu. Ale co přijde pak – ten dogmatismus, co přijde pak, to je hrůza. A každý ten dogmatismus omlouvá, inu, říká každý, to je nevyhnutelný následek boje proti americkému útisku. A možná, že je to pravda, tak meditoval Alan na tom obrovském sráči Západu, slunce už stálo vysoko na obloze, farmáři z Pear Valley dosud spali svůj heroinový sen, z chlívá zoufale bučela kráva, úzkostně mečela koza, selátko bezradně stálo před zavřenými dveřmi chlívá a zkoušelo bučet, mečet, otevřít dveře, pak jen zachrochtalo, skotačivě se rozběhlo za oběma psy, kteří se hnali za motýlem. Možná že je to pravda, ano, Alane, až na to, že v tamté zemi nebyl žádný americký útlak, a přesto přišel dogmatismus a byla to hrůza, máš pravdu, byly to i šibenice, ty laskavý, ohleduplný králi sráče v horním státě New York, spisovatel musí být reakcionář... přijít aspoň s troškou opozice, z farmy se vypoťácel první farmář, vlasy v koňském ohonu až na zadek, protáhl se, zív, zaslechl z chlívá bučící krávu, zvedl z hnojiště zasranou díž, zmizel ve chlívě. Kráva počala strašlivě řvát, selátko přiběhlo, kvičelo, po chvíli farmář vyšel od hlavy k patě postříkaný mlíkem, z farmy jako ve snu vyšla dívka v pytlí. O hare maranthula kerguethule kramv-luelez...

Můj drahý Dane!

Předem mého dopisu přijmi srdečný pozdrav já na tebe musím porát myslet abysis nemyslel že sem to Frantoj řekla. To mu řek Mistr Vachoušek a on se moc zlobil že seš ne odpovědný nic nedal když sem mu řekla že sem Tě do toho sama nahecovala abych se pomstila že nám zabili tátu. Já sem do Franty celej den hučela ale on Tě odpoledne viděl jak sáňkuješ s ňáskou slečnou a přišel do seknice a poudal vidíš ho tebe do toho zatáh a teďkon si jezdí s ňákou frajlí jako by nic. A nic nedal dyž sem mu řekla že sám Mistr (Vachoušek) přeci říkal že je asi nebezpečí zažehnané, dyť Yplt kuli tomu nic nedál to je jedno prej a

porát chodil po seknici pak šel dólu k Macháňom pro súl a zas Tě viděl s tou slečnou a to byla poslední kápka já sem ho nemohla udržet. Mně bylo moc špatně a byla sem v posteli a měla sem horečku tak Franta mi uvařil té a poudal že pude na zduch aby ho stek přešel a šel. A dyž přišel tak byl celej rosčílenej říkal Já sem ho asi zabil! Já sem ho asi zabil! Tak sem dostala strach ale byla sem tak slabá že sem z postele stát nemohla ale poslala sem Frantu k strejcoj Venhodovému aby se šel přeptat a Franta poudal Já se pudu udat! Já se pudu udat! Tak já sem mu řekla aby se šel nejdřiu přeptat k strejci Venhodovému aby za telefonoval z Jiráskový chaty do Nemocnice že tam asi budeš a měla sem o Tebe velkej strach jesli Tě Franta vopraudu zabil von má velikou sílu že ani nechce a ublíží. Von měl na Tebe stek ale jinak Tě má rád dycky se ptá vo čom spólu mluvíme a tak sem mu říkala jak si mi říkal o Sluneční Soustavě a že na nejbližší hvězdu světlo letí 300 000 let tak říkal jesli si myslím, že bys k nám někdy přišel na kafe dyby Tě pozval to eště oušem než mu to Mistr (Vachoušek) řek. Pak na Tebe dostal stek. Mně spadl kámen ze srce ponivač strejc Venhodojc za telefonoval do Nemocnice a řekli že tam seš živej jenom s lehkym zraněním. A Franta se porát chtěl jít udat ale já sem řekla že by nadělal zbytečnejch malérů ai Tobě ponivač by chtěli vědět Proč Tě zbyl a co by jim řek? Taky sem měla strach že dyby se šel udat lidi by si to vykládali a na konec by se to Franta dověděl a pak by tě moh dovopraudy i zabít i dyby nechtěl jenom Ti nabýt. Tak sem mu řekla lepčí dyž nikdo nebude vědít, kdo to udál a jenom ho pudeš poprosit za od puštění on je inteligentní a bude vědít žes to nemyslel zle akorát žes měl na něj stek. On ale porát ved svou ale na konec poudal: Ty seš taková sjetice a já sem prchlivej muskej ale vim že hněu je hřích tak já pudu ale můžu až po zejtrí ponivač si musim zejtra vyměnit dení šichtu za noční abych moh vodpoledne do nemocnice večír tam nikoho nepustěj. Tak šel teď na raní a já tenhle dopis dám hodit Manče Krpatový to je moje nejlepčí kamarádka sice si přečte komu ten dopis je Tobě ale Frantoj to neřekne vona mu na mě nikdá nic neřekla a já Oldoj taky ne (na ní) vona ví že holka dyž je mladá tak se musí vyřádit dokud je mladá pak seu dá přídou děti a iný starosti. Já vim že je to hřích ale dyž já Tě mám tak

ráda milý Dane a před svatbou se vyzpovídám a už Frantoj zůstanu věrná von je moc hodnej a vůbec žádnéj grobián to čistě jen krz ten stek. Kdybych mohla tak bych nevím co za to dala abych Tě rouněž mohla nauštít v Nemocnici ale sem pořád v posteli a slabá a mám horečku. Ale беру prášky a tak se zase zotavim a zase se snad uvidíme jesli vo to stojíš tak jako já strašně.

Závěrem mého dopisu přijmi srdečný pozdrav

*Tvoje
Nada Jiroušková*

Vyprávěla mi Nika:

Neuvědomovala si, že stojí nad ní. S helmicí na hlavě ujížděla ve vlaku, který se srazí, a co má bejt? V Milanově apartamentu v Torontu byla v Praze, doma ve svém pokojíku vzadu za kuchyní s oknem do dvorka, a poslouchala, až uslyšela, že na ni Milan mluví. Řekl: „Ty seš tedy blázen do muziky, Niko!“ Jenže s helmicí na hlavě mu nerozuměla, sundala si ji, stál nad ní, trochu se kymácel, byl nadraný.

„Cos říkal?“

„Že – že je na tebe – prima pohled... jak posloucháš muziku...“

Rozhlédla se, byt byl už prázdný, jenom u stropu visel dosud oblak kouře a pomalu klesal k zemi.

„Páni! To už všichni odešli?“

„U – už jo.“

„Kde je Barb? Ona tu s tebou nezůstane?“

„Barb?“ Milan se připitoměle rozhlédl. „To je divný. J – já si vůbec nevším, že o – dešla. Třeba je v – v ložnici!“

Vstala, šla ke dveřím ložnice. Milan se motal za ní. Ložnice byla prázdná. Otočila se a najednou si všimla, že se v pokoji něco velice důležitého změnilo. V rámu, kde na počátku party byl veliký blowup Barbařiny tváře, byl nyní stejně velký blowup Suzi Kajetánové. Na ústech měl připíchnutý lístek. Dole visel z rámu stržený papír. Asi původní blowup Barbinky, který někdo serval.

„Milane! Ty seš ale trdlo!“

Přistoupila k rámu, odšpendlila lístek. Přečetla si ho. Pak to přečetla nahlas:

„Bye, Bye, Bluebeard! Barb“

Pohlédla na portrét Zuzany Kajetánové. Pokud šlo o Milana, byla to zřejmě jen platonická láska z rockových dnů v Praze. O skutečných milcích velké Sue měla Nika přehled. Zvedla stržený blowup a objevila, že pod ním visí ještě jeden. Narovnála ten prostřední, uhladila ho do rámu a byl to trochu šok. Z blowupu hleděla ona sama, ačkoliv s Milanem nic neměla, stejně jako určitě Zuzana. Pocházel z amatérské fotky, kterou pořídil Percy na nějaké jiné party. Na fotce stál původně vedle ní Milan. Na blowupu se odstříhl, ji si dal zvětšit a pak jí překryl minulost zvanou Kajetánová. Nenávratnou minulost. Ten trumbera, ten platonický bloud. A nakonec přítomnost zvanou Nika překryl aktualitkou Barbie. Nika zvedla Barbařin blowup, přilípla ho zpátky do zlatého rámu.

„Milane! Ty seš ale opravdu Modrovous!“

„My-myslíš? Ba ne-ne!“

„Seš vrchol mužského šovinismu!“

Vytrhla všechny tři portréty z rámu a srolovala je do trubičky.

„Proč to děláš?“

„Protože kvůli týhle výstavě ti utekla tvá milá, ty troubo!“

Milan mávl rukou, zapotácel se.

„Tak ať! S-stejně s ní je jenom otrava. Nic než d-ďěsná kanadská vo – otrava!“

„Že by ona tebe považovala za nějakýho bavitele –“

„Jak m-má člověk b-bavit ta-takovou otravnou s-sůvu –?“

Zapotácel se, že ho musela chytit, aby se nesvalil.

„Chudáčku Milane! Ty seš tak dokonale nepochopenej vod otravnějch Kanadaneč!“

„S-sou to samý s-sůvy otravný! Je s nima n-nuda. NUDA!“

Zamžoural na Niku, pravil dle pravidel:

„Ty seš úplně j-jiná než voni, Niko!“

„Tomu říkám pozorovací talent. Ale přes můj blouap sis pověsil Barbínku. *How come?*“

„To ze vzteku – d-dyž sis namluvila toho svýho v-votravu kanadskýho –“

„A Suzi sis nechal pode mnou čistě jen pro případ, že bych se kanadskýho votravu držela a nepouštěla?“

Opilecký pokus Niku obejmout.

„N-Niko! Já tě miluju! V-vod první chvíle – akorát – že sem t-ti to neřek –“

„A co Suzi?“

„T-to bylo jen na dálku!“

„A Barb? Taky na dálku?“

„Ne-no – to n-ne –“

„Tak koukej mazat za Barbou!“

A tu se Milan namíchl. Něco chtěl říct, ale pouze funěl:

„F – f – f –“

„Cože?“

„*Fuck Barbie!*“ vylétlo z něho konečně.

Veronika vytáhla mírně nabarvená obočí.

„*You'd better, buddy!*“ pravila.

Potom se Milan zřítíl na nos. Chvilí ho Nika pozorovala, jak se marně pokouší postavit zpátky na nohy.

„Ty seš mi zcáknutej, hochu!“

Následoval krátký a nerovný zápas střízlivé dívky s opilým hochem, jehož společným cílem bylo za různým účelem dostat jeden druhého do postele. Dívka zvítězila.

Vrátila se do pokoje, pohlédla na hodinky. Dvě pryč. Jet sama v noci domů neměla náladu. Ačkoliv mladičká, byla to ostřílená veteránka mnoha mejdanů v Praze, po nichž se obě mejdanování zmožená pohlaví rozložila porůznu na zem, na otomany, na koberce a spala spolu jako dudci, aniž nutně docházelo ke kolektivní či individuální výrobě lásky. Zívla, šla do koupelny, našla Milanův župan. Svlékla se, oblékla se do županu, vrátila se do pokoje, přesvědčila se, že z ložnice zní Milanovo drvoštěpské chrápání, přehodila své věci přes židli a v županu ulehla na kauč. Pokoj byl kanadsky přetopený, takže deku ani nepotřebovala.

A protože byla mladičká a trýznila ji nostalgie, usnula, jako když ji do vody hodí. Neslyšela, když za deset minut nato někdo odemkl. Někdo uslyšel drvoštěpský chrápot a zastavil se mezi dveřmi. Oknem svítil dovnitř měsíc a jeho světlo dopadalo na Ničiny neomylně ženské svršky na židli. Někdo se chvíli

ani nepohnul, pak zašeptal: *You really ARE a Bluebeard, you son of a bitch!* a otočil se a tiše za sebou zavřel dveře.

A Nika tvrdě spala a zdálo se jí o vlacích.

Oproti starým pozlaceným časům se můj věhlas smrškl asi na dvacetinu – pokud jej počítám počtem prodaných výtisků –, ale protože jsem se velikou moudrostí strany proměnil ze vzácného v zakázané ovoce, mizerná dvacetina stačí, aby se z široka daleka téhle obrovské a zasněžené země sjeli v dacanech a pontácích krajané, zasedli v posluchárně místní univerzity (v každé nejzasněženější výspě téhle země je aspoň jedna) a vyslechli ode mne nejnovější drby z Prahy a interpretace současných českých literárních děl ze staré vlasti. Na drby je zdrojů dost. Jsou mezi nimi i místa diplomatická a dá se z toho pořídít slušný kabaret. V mé interpretaci vyhlížejí všechna díla současné pražské prózy jako produkty lidí trpících klinickými poruchami inteligence. Přitom si ověřuju dvě věci, které jsem si doma neuvědomoval: jednak že literární kritika je dosti snadné a velice zábavné řemeslo a jak velkou pravdu měl Hemingway (*Heled', když nemůžeš psát, tak proč se nenaučíš psát kritiky? To bys pak moh psát pořád. Nemusel by sis už dělat starosti, že ti to nepůjde, žes navždy oněměl, že nemáš už co říct. Lidi to budou číst a budou si toho vážit...*), jednak že tuhá literární cenzura dovede na úřední normu přistříhnout i největšího velíkána. V naší éře normalizace jsme ovšem už vzdálení dřevním budovatelským kovbojkám a přistřižení géniové i ve zmenšeném formátě perem vládnu, nekaňkají. Mají trošku výhled na Západ, znají techniku, jíž, dokud je nepřistříhli, doufali *učinít zadost viditelnému světu tím, že vynesou na světlo pravdu, mnohotvarou a jedinou, která je na dně každého jeho aspektu*. Přistřižení, zneužijí téhle techniky k tomu, aby učinili neviditelnými triky, jichž se dopouštějí s viditelným světem, aby vynesli na světlo ty aspekty pravdy, omezené a jednotlivé, jež lichoť stávající světské moci. Žijeme ve věku velkých zneužívání, a tedy wisecracků. Psát za takové situace vážnou literaturu znamená psát škvár; psát škvár znamená psát vážnou litera-

туру. *Jsou-li... poměry takové, že autorovi znemožňují publikovat, ... má psát a nepublikovat. Nemůže-li se uživit, aniž publikuje, může se živit něčím jiným.* Hemingway. Za této situace zbývá spisovateli pouze svatá trojice možností: živit se něčím jiným a psát do šuplete – psát pro děti – psát škvár. Psát vážně (a za té situace to znamená: takzvaně vážně) je jediná zrada vlasti (a umění), jíž se spisovatel může dopustit.

Tak nemarxleninsky kážu publiku shromážděnému v posluchárně McMahanovy univerzity. Ne všichni mi rozumějí, to je mi jasné. Někteří opustili zemi v době, kdy ještě literatura nebyla důležitá, protože nebyla nebezpečná státu, neboť to nebyl takový stát. Naslouchají zdvořile, ale moje abrakadabra z éry budování a konečného zničení socialismu jsou jim vzdálená, možná nepochopitelná. Naše batrachomiomachiánské boje za právo vložit na tištěné stránce mužskou ruku na nahý ženský prs je nevzrušují. A proč by měly? Jsou vskutku jen kabaretním skečem, jež potratila hrůzná samice-šibenice těch dob. Šílenstvím pokleslým do pouhé debility.

Sem tam však mezi těmi zdvořile naslouchajícími krajany sedí holka – většinou jsou to holky; ženské vždycky víc milují literaturu a výjimky jen potvrzují pravidlo – kterou skutečně vzrušuje, že já vím všechno o věcech, o nichž vlastně nikdo nepotřebuje nic vědět. O městě zvaném Praga Normalisata. Nikdo? Tyhle holky to vědět potřebují. Vími totiž i všechno o té pravé vlasti, kterou ony nosí v srdci, o světle, jež svítí toliko v diktaturách, neboť v demokraciích je zastíněno leskem křídových magazínů. Pravé náboženství života, skutečná modloslužba literatury nemohou nikdy vzniknout v demokraciích, v těch vágních, nudných říších svobody nečíst, netrpět, netoužit, nevědět, nerozumět. Visí na mně očima, ty veroniky vyhnané z ráje, hltají historiky o efemérních hrdinech predubčkovské slávy a normalizační prostituce. Ráj je záležitostí neobjektivních, ale subjektivních okolností a poměrů, jeho světci jsou čas a Epiktét. Je produktem zeleného věku, toho, co se s ním komu spojuje. S dychtivostí v očích poslouchají, ty krásně vykartáčované veroniky, moje přátelské (nemám v povaze vyčítat, nenávidět, opovrhovat – takového mě uplácal Všemohoucí) idiotizace nových děl starých hrdinů, které kdysi četly

(a dosud čtou; dávají si je sem posílat), o něž se přely na klasických sedánkách nad gamzou, oranem a gruziňákem, na jejichž díla stávaly za svítání fronty, totálně neznámé v těchto zeměpisných šířkách, nejdřív na ulici, potom vevnitř, aby si od nich, rozšafně kouřících veliký doutník, daly dílo podepsat – snad i s věnováním, když Mistr bude tak hodný: Menuju se Veronika – a jak by Mistr nebyl. Všichni Mistři jsou na ženské.

Ach, já jim neřeknu, že i z literatury se stává kurva, neboť v podmínkách normalizace se stává ze všeho a ze všech, a tak se jí ze solidarity odpustí. Já jim neřeknu, jak jsem se zděsil, když Lída Lewisová přeinterpretovala mé interpretace. Jak prostitutka historickým tréninkem zjemní, že až okolnosti doby upadnou v zapomenutí, bude se jevit jak panenská nevěsta. A dílo zůstává, podmínky pomíjejí, špinavé ruce rozpadnou se v prach – Jen dílo zůstává. To jim neřeknu. Zůstává ale nějaké dílo? Neřeknu jim.

Po kabaretu přicházejí za mnou, jako tenkrát tam i tady kouřím veliký doutník, falický symbol rozšafnosti. Veroniky, starší o sedm osm let, ale pořád stejně půvabné intenzitou lásky k té literatuře, k té vlasti, co ji jen v srdci nosíme a co ji nelze bít ani krásti. Dávají si podepisovat už knihy z dílny paní Santnerové, bývalé zpěvačky, které v dýmu mnoha cigaret vlastnoručně vysázela. Ale sem tam i staré tisky, ještě z ráje, jež si přinesly s sebou na tento pustý ostrov. Rozpadají se, vínem pokecané, skrz naskrz pročtělé svazečky, jediné moje literární ceny. A říkají: Mluvila jsem s váma jednou v Třebíči, pamatujete se? Ale vy se asi nepamatujete. Hanbím se, ale nepamatuji. Panák na kazatelně je nápadný, sebehezčí veronika v davu se ztratí, zmizí panákovi z očí i z mysli – až pak se vynoří jako ozdobná spona za oceánem, uprostřed včelorodné manitobské prerie, na okraji severních ledovců, v sanfranciském Fisherman's Wharf, na pláních Colorada – veroniky, všudypřítomné zažehnavatelky orwellovských nočních můr, bezútěšného všehozkurvení dobudovaného komunismu... ty hříšné světice...

Tak se mi sentimentální myšlenky honí v hlavě, vzpomínám na ně ještě v domě profesora Abraháma, agenta – dle odhalení pražských míst – současně gestapa i CIA a patrně i výzvědné služby japonské. Ve skutečnosti je to znalec tesaříků.

„Byl jsem poněkud překvapen,“ říká dr. Tóth, nejčerstvější, teprve loňský exulant. „Přijdu den po návratu z Anglie do kanceláře, jako každé ráno Rudé právo a upoutá mě úvodník. Upoutá mě, protože má poněkud neobvyklý nadpis. Nadpis úvodníku, jak jistě víte, je záležitost poměrně ustrnulá, petrifikovaná. Za – něco. Za lepší plnění, za vyšší sklizeň. Anebo: Proti. Proti vměšování, proti nevměšování. Proti vyměšování. Petrifikovaná formule signifikuje bezobsažnost, tedy: nudu. Tento úvodník se však jmenuje: Historie jednoho zrádce, signalizuje proto konkrétnost, tedy: potenciální zábavu. Komupak to zas nasazují psí hlavu? pomyslím si a zadoufám, že ho znám, protože psí hlavy jsou nejzajímavější, když je nasadí našim známým. Nasadím si tedy brýle a čtu: *Panu doktorovi dala naše společnost vše, co potřeboval, a často i co nepotřeboval, jenom to prostě chtěl. Přesto se pan doktor dal cestou zrady a minulý týden v Londýně, kam byl naší vládou vyslán na konferenci o slaboproudé technice, učinil v kapitalistickém tisku prohlášení, že se do Československa nevrátí. Za jeho zradu ho přirozeně čekalo teplé místočko na univerzitě v Leedsu, kde se už ujal přednášek.* Tady jsem přestal číst. Historka mi připadala současně známá i neznámá. Protože, pánové a dámy, já totiž na té konferenci v Londýně také byl, právě odtamtud jsem se zrovna vrátil, ale zcela mi ušlo, že bychom tam byli dva a jeden z nás tam zradil. Vzal jsem to tedy znova od začátku: *Panu doktorovi dala naše společnost... o slaboproudé technice... minulý týden... v Londýně...* všechno souhlasilo, až na to, že se mi nechtělo věřit, že bych byl přehlédl druhého delegáta. To by ani technicky nebylo možné, delegáti jsou povinni každý večer se scházet v pokoji vedoucího delegace sovětské, předat hlášení a přijmout od sovětského soudruha instrukce na další den, jak jsem to také v Londýně podle instrukcí dělal. Ale byl jsem u soudruha vždy sám, žádný druhý delegát tam se mnou nechodil... Pokračoval jsem tedy v četbě. Jak ze zkušenosti znáte, psí hlava se skládá z obecného prvního odstavce, po němž obvykle následuje odstavec druhý, konkrétní. Ten jsem tedy začal číst, ale proti dobrému zvyku byl rovněž abstraktní. Vy-

plňovalo jej kázání na téma, co všechno naše společnost panu doktorovi a co za to pan doktor naší společnosti. Opět mi to připadalo současně známé i neznámé. Také to bylo nudné. Zkrátil jsem čtení, přeskočil jsem až k závěrečné větě úvodníku. A udělaly se mi mžitky před očima... Čtu to podruhé, pak potřetí, potom si vyčistím brýle, projdu se po kanceláři, plesknu se do tváře, podívám se do zrcadla a nato si větu přečtu počtvrté. Pokud jsem nezapomněl číst, je věta jasná a zní: *A tak se pan doktor Ctibor Tóth ze Státního výzkumného ústavu slaboproudé techniky v Praze stal zrádcem.* Uvažuji: ve Státním výzkumném ústavu slaboproudé techniky v Praze je pouze jeden doktor Ctibor Tóth. Já. Tento Tóth byl minulý týden v Londýně na mezinárodní konferenci o slaboproudé technice. Podle Rudého práva tam zůstal a zradil. Já ovšem sedím v Praze ve své kanceláři a čtu o sobě samém, jenž v této chvíli přednáší na univerzitě v Leedsu. Není to tedy amnézie, je to schizofrenie. Rozdvojení osobnosti. Ale protože já jsem velice reálný a realistický člověk, napadne mě ještě třetí možnost: někdo dodal redaktoru Rudého práva falešnou informaci.“

„Nebo si to redaktor Rudého práva vymyslel!“ zahřmí muž podobající se kouli, který se u dolního konce stolu cpe chlebičky.

„To je další možnost. Ovšem otázka zní: Proč?“ Dr. Tóth se na muže-kouli zatváří lišácky. „Uvědomte si, Mistře, že já jako prověřený odborník-nestraník jsem byl velice cenná osoba. Já, stejně jako vy, Mistře, *timeo communistes et dona ferrentes*, ale na rozdíl od vás nikdy jsem se do ničeho neangažoval, vlajky věšel, okna zdobil. Byl jsem tedy použitelný za všech generálních linií, nikdo se nemusel bát, že by si uškodil, když mě k jakékoliv práci nebo i funkci doporučí. A najednou takováhle veřejná poprava! To je nelogické.“

„Po bolševicích je marný chtít logiku!“ zabručí muž-koule.

„Obávám se, že se mýlíte, Mistře. Po, jak říkáte, bolševicích je marné chtít, pravda, leccos. Pravdomluvnost, mravnost, vychovanost – ale logičtí, to oni jsou. Jsou dokonce logičtí i ve svých nelogičnostech. I ty jim slouží, a jsou tedy, v tomto smyslu, logické. Ne, ne. V úvodníku nějaká logika musila být. Ovšem: jaká?“

Profesor Abrahám se zeptá:

„Nespletli si vás s někým?“

Dr. Tóth pokrčí rameny.

„Strčil jsem Rudé právo do kapsy a vtom do kanceláře vstoupí, a po špičkách, prosím, jako spiklenec, moje sekretářka: ‚Pane doktore!‘ šeptá. ‚To bylo od vás nerozumné se vracet! Nepotřebujete se u někoho schovat? A ven jděte radši zadem, ne přes vrátnici! Novotný je u estébé!‘ Novotný, abyste chápali, byl náš vrátný, ne bývalý prezident. Ale já nad tím jen mávl rukou a řekl jsem jí, že se jedná o nějaký omyl, který se vysvětlí. Ona to přijala, musím říct, velmi skepticky.“

„Rozumná ženská!“ zaburácí muž-koule. Dr. Tóth se usměje.

„V Rudém právu jsem se legitimoval dvěma pistolníkům, ti se však nad mým jménem nepozastavili. Možná že Rudé právo nečtou. Bez nsnází jsem se tedy dostal k redaktorovi, který ten úvodník napsal, a beze slova jsem mu ukázal občanskou legitimaci. Nahlédl do ní a povídá: ‚Posaďte se, soudruhu doktore, co pro vás mohu udělat?‘ Snad si úvodník po sobě nepřečet. Vytáhl jsem tedy z kapsy Rudé právo, ukázal jsem na úvodník a pravil jsem velmi zřetelně: ‚Já jsem *tenhle* dr. Tóth!‘ Trochu se zarazil, zamnul si tvář, přečetl si kousek úvodníku a zdálo se mi, že si oddech. Povídal: ‚Jo tak s tím já nemám, soudruhu doktore, nic společného. Tenhle úvodník přišel z vnitra. Já ho jen zařadil do čísla. To si, soudruhu, musíte jít vyříkat na vnitro.‘“

Odmlčel se a muž-koule zahřmí:

„Měl ste mu jednu trhnout, svini bolševický!“

„Snad,“ připustil dr. Tóth. „Jsem ovšem jednak mírný člověk, jednak jsem měl o věc zájem spíše intelektuální než emocionální. Také, přiznám se, zmínka o vnitru mě zneklidnila. Potvrzovala totiž mou domněnku, že nejde vůbec o nějaký redaktorský omyl, ale že historika je součástí nějakého vyššího záměru. Byl jsem proto hodně nervózní, když jsem se po menším usilovném pochodu mnoha dlouhými chodbami v domě na Letné dostal k pracovníku, z jehož pera – ale nevěděl jsem ještě, zda také z jeho hlavy – vzešel úvodník. Jmenoval se Sedláček.“

„To určitě!“ Muž-koule.

„To jméno mi aspoň uvedl. Vyslechl mě, poněkud se zamračil, chvíli přemýšlel, pak mu na stole zazvonil telefon. Zvedl jej, poslouchal, neřekl nic, položil sluchátko a vyzval mě, abych všechno opakoval znovu.“

„Posralo se jim nahrávací zařízení!“

„Snad. Já tedy vše opakoval, on mě opět mlčky vyslechl a řekl, že jelikož jsem v Praze, a ne v Londýně, jde snad o omyl. Opravil jsem ho, že jde *určitě* o omyl, a on to připustil. Jak ovšem mohlo dojít k takovému omylu? zeptal jsem se. Odpověděl, že k omylu došlo v Londýně, protože zprávu dostali z velvyslanectví, a že se to vyšetří. Dáte potom do Rudého práva opravu? chtěl jsem vědět.“

Muž-koule vyprskne, exploduje.

„Správně,“ pravil dr. Tóth. „Chvíli jsem měl dojem, že mě znovu požádá, abych to opakoval, protože velmi dlouho mlčel. Poté však pravil: ‚Soudruhu, dívejte se na to takhle. Těch několik málo lidí, kteří vás osobně znají, si uvědomí, že to není pravda, že zrádce nejste. Ti, co vás neznají a co si úvodník přečtou, na ty to bude mít dobrý pedagogický dopad. Poslechněte si třeba tohle –‘ začal mi předčítat věty z druhého odstavce úvodníku, z kázání: *Panu doktorovi, ačkoliv je velkoburžoazního původu, dal náš lid plnou důvěru a umožnil mu vystudovat na vysoké škole* – Přerušil jsem ho a odvážil se namítnout, že ani zde nejsou údaje přesné: můj otec měl malé hokynářství bez zaměstnanců, takže z přepracování zemřel v šestačtyřiceti letech na infarkt myokardu a mě kvůli němu nevzali na techniku, vyučil jsem se elektromontérem, inženýrství jsem si udělal dálkově po večerech, a doktorát a – To zas přerušil on mě a vysvětlil, že jako pedagogický příklad je to takhle výraznější a účel světlí prostředky. To prý napsal Lenin. ‚Co si ovšem budou myslet ti, co mě znají a kterým tedy bude jasné, že úvodník má mylné informace?‘ zeptal jsem se, a to jsem neměl. Zahleděl se na mě, pak do úvodníku, a najednou jako by se mezi námi zmaterializoval takový přímo raport. Já, dámy a pánové, přímo cítil, že si přeje, abych byl radši v tom Leedsu, a že je to vlastně ode mě drzost, že tam nejsem. Začal jsem se bát, nevěděl jsem ovšem ještě čeho.“

„A měl pravdu,“ řekl hostitel. „Vždyť vy jste svou existencí v Praze popíral spolehlivost, ne-li dokonce pravdivost údajů stranického tisku –“

„Vy jste vlastně provokoval, člověče!“ zařve muž-koule a propukne ve smích. Zní to jako řetězová reakce ve skladišti nukleárních raket.

„Máte pravdu,“ usměje se dr. Tóth. „A jaký závěr byste z toho vyvodil, Mistře, kdybyste byl na Sedláčkově místě?“

„Dal bych vás zavřít, až byste byl černej!“ jása muž-koule.

„Možná. Ovšem –“ praví dr. Tóth. „– cestou z Letné do kanceláře jsem o záležitosti přemýšlel a vytanula mi na mysli jedna detektivka. Jmenovala se *Vražda v zájmu hypotézy*. V té detektivce se najde mrtvola jakéhosi lorda, zohavená k nepoznání, ale identifikovatelná podle obleku a obsahu kapes. Detektiv usvědčí z vraždy chudého nájemce, který je odsouzen k smrti a oběšen. Ovšem brzy nato se objeví jiná mrtvola a je rovněž identifikována jako lord Brougham – tentokrát nevývratně: podle otisků prstů. Nakonec lordův tuším mladší bratr zjistí, že lord z důvodů, které jsem už zapomněl, odjel inkognito do ciziny, první mrtvola byl někdo jiný, a když se lord vrátil, měl tu smůlu, že narazil na detektiva, jenž ‘úspěšně vyřešil’ jeho vraždu a avansoval. Detektiv pak lorda skutečně zavraždí, aby lorda odstranil a zachoval si tvář. A mně, tou cestou z Letné do kanceláře, začalo připadat, nejsem-li do jisté míry v situaci toho dvakrát odpraveného lorda. Brzo se mi to podezření začalo potvrzovat.“

„Zatkli vás?“

„Ne. Jenom mi sebrali služební pas. Naštěstí mají ale ve věcech řeckně nepořádek, a tak mi soukromý pas ponechali. Zato mi v bytě zainstalovali nové odposlouchávací zařízení, mnohem sofistikovanější než to staré. Sotva jsem zjistil tohle, začal jsem mít doopravdy strach.“

Dr. Tóth se osvěží kávou, rozhlédne se po pokoji profesora Abraháma, jemuž vévodí prezident Masaryk na krásně namaľovaném koni a prezident Beneš kynoucí kloboukem Diplomat. Intenzivně si uvědomím naše kanadské bezpečí. Tento klobouk určitě neskrývá mikrofon a z Masarykových očí neproudí laserové paprsky.

„Časem,“ pokračuje dr. Tóth, „se ze strachu vyvinula obse- se, noční můra. Budil jsem se v noci zbrocen potem, jednou jsem ze sna volal o pomoc tak hlasitě, že jsem vzbudil soused- ku. V paneláku je všechno slyšet. Bušila mi na dveře, až jsem jí musel otevřít a vysvětlit jí, že jsem měl zlý sen.“

„Stála aspoň za hřích?“ zařve muž-koule.

Dr. Tóth si významně přihladí knírek a praví:

„O tom, když dovolíte, se nebudu šířit. Jsem totiž zasnou- ben s jednou mladou dámou v Londýně. Přes všechno porozu- mění zlé sny pokračovaly a já si připadal jako myš v kleci a téměř už jsem rezignoval na možnost záchran. Nakonec jsem ovšem dostal poslední zoufalý nápad. Usoudil jsem, že nepo- řádek, který mají ve věcech, jak o tom svědčil fakt, že mi po- nechali soukromý pas, mi snad přece jen skýtá nějakou naději, a podal jsem si v Čedoku přihlášku k lyžařskému zájezdu do rakouských Alp. A oni, dámy a pánové, mi ji bez potíží vyřídili!“

„Bordel!“ zahulákal muž-koule.

„Jedna možnost,“ praví dr. Tóth. „Druhá je, že se o tom Sed- láček dozvěděl a dovtípil se, proč chci jet lyžovat do Alp. Já – jak jistě musel najít v mých spisech – jsem naprostý nelyžař. Ostatně, lidé, kteří mě sledovali, mu jistě hlásili, že si na zá- jezd pořizují všechno zbrusu nové, protože jsem samozřejmě žádnou lyžařskou výbavu nevlastnil. A Sedláčka možná na- padlo, že tohle bude nejjednodušší řešení. Naplním jaksi pů- vodní skutkovou podstatu, aniž bude vnitro muset fyzicky od- stranit omyl aspoň v Praze, když v Leedsu je fyzicky neprokazatelný. Krátce a dobře, jednoho krásného dne před dvěma měsíci jsem stál ve zbrusu novém lyžařském oblečení a se zbrusu novou lyžařskou výstrojí před Čedokem a čekal jsem, až nám přistaví autokar.“

Našel jsem prázdné kupé a nedočkavě jsem se vrhl na novi- ny. Článek byl na druhé straně. **SPRAVEDLIVÝ TREST PRO- TISTÁTNÍ SKUPINĚ**. Vlák se hnul, za oknem se pomalu za- čala pohybovat světla Wilsonova nádraží a já dychtivě četl.

Objevil se kovový pruh oblohy nad Kobylisy, studeně se odrazil od koule libeňského plynojemu. Četl jsem o zavilých nepřátelích, o zrádných piklech rozvracečů, o dopadení reakční chátry. Se slovníkem nové doby jsem se teprve seznamoval, byl podzim roku jedna a v čele seznamu stálo *Přemysl Skočdopole*. Následovalo sedm dalších jmen, docela na konci *Benda, Josef, za napomáhání*. Seřazení byli podle délky vyměřených trestů. Za jménem Skočdopole byla poznámka v *nepřítomnosti*. Četl jsem životopis, nekrolog, slovníkové heslo svého starého druhá na kosteleckém korze, spolugangstera z tabákového skladu, toho hrdiny, jenž zavinil smrt sedmi nevinných, toho nomáda romantické touhy. Do kupé přistoupili nějací lidé, začali se o něčem bavit, ale já je nevnímám, četl jsem. Jak zrádce Skočdopole utekl před tvrdým, ale spravedlivým trestem do nepřátelské ciziny. Tenhle termín, tvrdý, ale spravedlivý, se používal v roce jedna pro čtyři roky; o dva roky později už pro šibenici. Muži na protější lavici suše rokovali, já četl ten mírně posunutý životopis. Jak pocházel z rodiny legionáře, vyznamenaného buržoazními a imperialistickými řády za vraždění bolševiků. Jak se za okupace stal iniciativním členem buržoazní tzv. (i se specifickou sémantikou této zkratky jsem se teprve seznamoval) odbojové skupiny, která se ovšem víc než o boj proti nacistickým okupantům starala o to, aby se uchovala pro poválečnou situaci a mohla sehrát svou roli v pokusu o znovunastolení panství buržoazie. Toto úsilí, četl jsem a připadalo mi to známé i neznámé současně, zavedlo skupinu nakonec k vystoupením vysloveně pronacistickým, jako když se např. ve vzrušených dnech národního povstání v květnu 1945 pokusila zabránit komunistům v přepadu nacistického muničního vlaku na kosteleckém nádraží a neváhala přitom použít i pomoci ustupujících nacistických jednotek. Po válce, pokračoval dokument, se zrádčovská skupina (anachronismus adjektiva jsem si v rozčilení neuvědomil, později jsme si na to všichni zvykli) scházela dále a ihned po Vítězném únoru obnovuje svou protistátní činnost (ani nelogičnost slovesa mi v rozrušení nedošla). Ve Skočdopolově bytě dává do provozu tiskařský lis na výrobu štvavých letáků, jejichž zbytky byly nalezeny v kamnech odsouzeného Vahaře, jenž se je pokoušel zničit. Místo

aby se mužně zodpovídal ze své zrádcovské činnosti, volil Skočdopole zbabělý útěk za hranice. O útěk se pokusil také odsouzený Vahař, byl však orgány Státní bezpečnosti zadržen a předán do vazby. Při prohlídce jeho bytu našly orgány množství usvědčujících dokumentů, mezi jiným i úplný seznam všech členů teroristické bandy.

Přestal jsem číst. Naštěstí mě Vahař nestačil připsat. Kdyby byl pečlivější, mohl radikálně změnit celý můj život. Hleděl jsem z okna na ubíhající podvečerní kraj, na silnici lemovanou stromořadím a klidně ujíždějící drobná auta předválečné výroby, na opozdilého sedláčka, ženoucího z pole pár utahaných krav, zapražných do žebříňáku. Ale v duchu mi vstal Přema od stolu, tvář s mongolskými lícními kostmi vážnou, jako vždy, na stole mapa, pokoj temný, protože stáhli černé rolety ještě z protektorátu, vedle mapy jízdní řád. Plán byl jednoduchý a snad dobrý. Vlaky do Německa ještě jezdily a bratranec potvrdil domněnku pana Skočdopole, že v den prezidentova pohřbu stáhnou všechny pohraniční jednotky SNB do Prahy. Asi kilometr před hranicemi je stoupání, vlak zpomalí. Přema vyskočí, dojde zbytek cesty přes nehlídané hranice pěšky. Budou dvě v noci. Seděli jsme nad jízdním řádem v bratrancově bytě, na skříni hrálo starobylé rádio s pietně uchovaným varováním, také z protektorátu, že poslech cizího rozhlasu se trestá v těžkých případech i smrtí. Hrálo, aby sousedi nerozuměli, o čem se mluví. Pak už nebylo o čem mluvit. Vstal jsem, Přema taky. Podal jsem mu ruku a hlavou mi prolétly jeho činy. Hořící sklad, tank odstřelený kulometem schovávaným celou válku, vysílačka, za pomoci jednorukého legionáře tak úspěšně zlikvidovaná, že státní orgány její existenci vůbec nezjistily. Jinak by v dokumentu jistě nahradila neefektní, byť v tiskařský lis proměněný cyklostyl. Ke skladu ani k tanku se však Přema po válce nepřihlásil, já o tom mlčel, pan doktor Labský taky. Kolem Přemy se rozhostilo velké historické mlčení. Do historie města Kostelce vstoupí jako zavilý zrádce, dědičný vrah a rozvraceč. Pohlédl jsem do úzkých, mongolských očí, zděděných po jakémsi dávném tatarském harcovníku, jenž znásilnil nějakou jeho praprapraprababičku. Řekl jsem: „Tak ahoj. A hodně štěstí.“ „Ahoj,“ řekl Přema. Tak jsme se navždy rozloučili.

Ve dveřích jsem se ještě ohlédl, Přema stál v kuželi žlutého světla nad mapou a jízdním řádem, hubený, svalnatý, ve špinavé košili. Hrdina, zrádce, kamarád. Otočil jsem se a odešel jsem z bratrancova bytu.

Zvedl jsem hlavu od novin. Setkal jsem se s pohledem muže na protější lavici. A hele, Uher.

„Ahoj,“ řekl jsem.

„Ahoj,“ řekl Uher a ohlédl se po svých dvou společnících. Něco se mi na něm nezdálo, nevěděl jsem co a nevěděl jsem taky, o čem s ním mluvit. Od setkání v kostele jsem ho neviděl. Pak jsem si uvědomil, co se mi na něm nezdá. Neměl kolárek.

„Tak co? Máš už faru?“ zeptal jsem se.

Skoro se zamračil.

„Hned po válce sem s tím sek. To nevíš?“

Překvapilo mě to.

„Pročs s tím sek?“

Skutečně se zamračil. Pak se ušklíbl.

„Byl sem v semináři ze stejného důvodu, proč ses tam chtěl dostat ty. Schovával sem se tam před totálajnzacem.“

Opět se ohlédl po svých dvou společnících, kteří si mě nějak divně prohlíželi. I s takovými pohledy jsem se teprve seznamoval a nevěřil jsem mu. Pamatoval jsem si, jak v mrazivém kostele klečel pod věčným světlem a já za ním, schválně na studených kamenech, abych se připodobnil Kristu. Řekl jsem:

„Ale zbožnějs byl?“

„Já? Prosim tě!“

„No chodils do kostela.“

„Jako seminarista sem musel.“

Z nějakého důvodu jsem na něho dostal vztek. Snad jsem se chtěl pomstít za trapnou situaci, kterou jsem si tenkrát svým poseroutstvím ovšem sám zavínil.

„Tys tam chodil, i dyžs nemusel,“ řekl jsem. „Pamatuješ se, jak sme se tam jednou večer sešli?“

Jenomže tím jsem mu nahrál na smeč:

„Jasně. Jenže tys mě tehda ujišťoval, že chceš do semináře. Seš v semináři?“

„Nejsem!“ Vztek mnou zacloumal, a tak jsem mu to začal sázet: „Chtěl sem tam tenkrát z ještě lepšího důvodu, než pročs

tam byl ty. Spáchal sem ve fabrice sabotáž a prasklo to. S jednou holkou, nějakou Jirouškovou.“ A pak, bůhví proč: „Taky v tom byl Skočdopole. Když tys mě vodmít schovat v semináři, schoval mě von na Pejskarovic chatě. Znals ho, ne?“

Uher zrudl:

„To byl –“

„Tenhle ten!“ v hlase mi zaznělo vedle vzteku jakési rozhořčené dojetí. Nechtěl jsem, aby zaznělo, ale nedalo se nic dělat. Ukázal jsem na ortel v novinách a zarecitoval jsem posměšně: *„iniciativní člen buržoazní tak zvané odbojové skupiny!“* Krása co?“ skoro jsem křičel, posedlý hloupým dojetím. V roce jedna jsem ještě neznal všechna nebezpečí. „Já tu skupinu náhodou znal. Jedinej buržoust jsem tam byl já, a já vlastně nebyl ani člen. Jenom sem o nich věděl.“

Uher a ti dva kolegáčkové si vyměnili divné pohledy. Uher řekl:

„Byla to skupina napojená na vládu v Londýně. A ta byla buržoazní.“

„Co je mi do vlády!“ utrl jsem se, zaslepila mě politická slepota. „Ty kluci byli samí dělníci. Skočdopole nebyl v životě nikdy nic jinýho než nádeník. Ze školy ho vyhodili, protože se vodmít učit německy. Jazyku okupantů, chápeš? A odbojová skupina to *byla*, a žádná tak zvaná!“

Opřel jsem se o tvrdé opěradlo a vztek mnou cloumal. Jím však už prosakovalo něco jiného. Znamého. Kolegáčkové byli velice divní. Hleděli na mě jako dvě homosexuální sfingy.

„Kdyžs tu skupinu znal,“ pravil suše Uher, „tak taky snad víš, že si na odboj jen hráli. Všechno, co udělali, bylo, že přestříhali pár linek soukromýho telefonickýho vedení. Náramnej odboj! Proto ‚tak zvaná‘.“

To nové, co prosakovalo vztekem, umlčel nový nával rozhořčení. Zařval jsem:

„Skočdopole si teda tak hrál, a se sirkama, že vylít do povětří celej německej sklad benzinu!“

Trojice ztuhla. Vzalo jim to dech. Uher řekl velice divným tónem:

„Tak to byl Skočdopole?“

„Jo.“

„Máte na to svědky?“ zeptal se jeden z kolegáčků ostře.

„Zeptejte se doktora Labskýho. Ten ho tenkrát ošetřoval, protože byl popálenej hořícím benzinem. Já ho k němu přivedl.“

„Proč se k tomu po válce nehlásil?“ zeptal se Uher.

Proč? Vlastně jsem to dobře nevěděl. Asi pro těch sedm, co to odneslo životem. Ale Přema se nehlásil ani k jiným věcem.

„Nechtěl asi dělat po válce hrdinu, jako tolik jinejch,“ řekl jsem jedovatě a vylítlo ze mě: „Taky zničil ten tank na Homoli.“

„To je nějak moc hrdinskejch činů na jednoho skromnýho člověka!“ ozval se, rovněž ostře, druhý kolegáček.

„Jenom dva,“ řekl jsem. „Jinak, to máš pravdu, jenom stříhal ty dráty. Ale jestli vyhodit sklad benzínu nebyla vodbojová činnost, tak to potom nevím, co byla vodbojová činnost. Možná psát hanlivý letáky vo jinejch vodbojovejch organizacích. To von nedělal.“

„To dělal až teď!“ štěkl druhý kolegáček. „Ale už tenkrát se chystali pozdějc bojovat proti lidový moci!“

Zřejmě byli všichni dobře obeznámeni s případem kosteleckých zrádců. Zamrazilo mě. Přesto jsem řekl:

„To nevím. Mně tenkrát nic takovýho neřikal. Já jen vim, že v Kostelci udělal Němcum ze všech největší škodu.“

„Víš, kolik to stálo životů?“ ozval se Uher.

„Vim. A jestli ti to ušlo: vona byla válka.“

Bylo mi nepříjemně. Už jsem si uvědomil, co prosáklo a udusilo vztek. Byl to strach. Můj starý známý.

„Byla to akce podobnýho charakteru jako zabití Hajdrycha,“ pravil jeden kolegáček. „Typická pro nezodpovědný buržoazní pojetí odboje.“ Nějaký učenec, napadlo mi. Neznal jsem ještě mnoho brožurkových vědců, v tom roce jedna. „Sami si seděj v bezpečí, a zaplatí to životem neúměrně velkej počet civilistů.“

Vztek se naposled vzbouřil proti strachu.

„Skočdopole teda v bezpečí neseděl,“ řekl jsem. „Ale fakt je, že místo aby se přihlásil Němcum a mužně se zodpovídal za svou teroristickou činnost, volil zbabělej útěk.“

Poznali citát a nadechli se. Uher přimhouřil oči:

„Ty ses s nim stýkal i po válce?“

Konečně zvítězil nad vztekem pud sebezáchovy. Došlo mi, že se z blbosti manévruju do situace nebezpečně podobné té, v níž jsem prosil tohodle pátera Vyklouze o pomoc.

„Ne. Von byl hned po válce dva roky na vojně a já sem vod konce války v Praze.“

Uher už neřekl nic. Chvíli na mě jeho kolegáčkové ještě vejrali, pak se opět začali bavit o svých záležitostech. To už jsem je poslouchal. Mluvili o odborářském hnutí. Pěkná zába-
va.

Šel jsem se vymočit. Cestou zpátky jsem zůstal stát na chodbičce a díval jsem se z okna. Skoro se setmělo, vlak projížděl listnatým lesem, rezavý list se připlácl na okno, přímo mně před obličej. Ve dveřích kupé se objevil Uher a šel taky na záchod. Přitiskl jsem se k oknu, aby mohl projít. Protáhl se, pak se zastavil. Váhal. Zřejmě v něm zvítězil nějaký zbytek semináře, protože řekl:

„Jestli ti můžu poradit, Smiřicej, dávej si větší pozor na hubu.“

Pohlédl jsem mu do očí. Moc křesťanské lásky jsem v nich nenašel. Dodal:

„Nežijem v žádný idylický době.“

„To pozoruju.“

Pokud tam přece jen nějaká křesťanská láska byla, poslední zbytek se vytratil.

„A ironii si nech vod cesty. Mohla by ti přijít draho.“

Otočil se a vrávoral houpajícím se vagonem k záchodu. Měl ze zadu takovou postavu – výmluvnou nebo co.

Ale bylo od něho hezké, že mě varoval. Za oknem zavířilo listí, vlak vyjel z lesa a rudý pruh oblohy se zrcadlil v nějakém rybníku. Rybník zářil, jako kdyby byl plný krve.

Zbožný kdysi byl, a ne že ne. Jak klečel v noci pod věčným světlem a modlil se. Ve všední den. V Kostelci. A seminář byl v Hradci. Lže, že nebyl zbožný. Byl.

„Byla to prazvláštní lyžařská výprava. Prazvláštní!“ říká dr. Tóth. „Až na tři muže, samé dámy. A já byl nejmladší. Přes-

ně řečeno, byla to lyžařská výprava důchodců. Snad ani jedna ta dáma nebyla pod pětasedmdesát. Ale všechny měly lyže, to ano, i když na cestu se vydaly v sukních, takže jim bylo na nohou vidět křečové žíly. Některým dokonce nesla lyže vnoučata a jedna trpěla Parkinsonovou nemocí. Tě jsme museli do autokaru pomoci a lyže jsem za ní naložil já. Všichni účastníci zájezdu měli zaplacené dva týdny lyžařského výcviku v rakouských Alpách, včetně použití skokanského můstku.“

Muž-koule se hromově zasměje.

„Byla to, abych to vyjádřil přesně,“ praví s úsměvem dr. Tóth, „specifická forma socialistické emigrace. Všechny až na jednu – i ti dva starci, a jednomu bylo osmdesát dva – jeli do Rakouska za dětmi, které si tam pro ně přijely v jednom případě až z Nové Guineje. Čekaly na ně u rakouské celnice a hned si je rozebraly, takže autokar jel dál prázdný. Zůstal jsem v něm pouze já a pak ještě jedna dáma, na kterou čekal bratr až v Linci. Ta celou cestu plakala, protože se musela vrátit. Původně měli na lyže jet s manželem, ale manžel se den před zájezdem těžce roznemohl a ona plakala, že bratra uvidí naposled. Bylo jí už sedmdesát osm, utratili všechny úspory a prodali i nábytek, aby si mohli koupit tu lyžařskou výzbroj a zaplatit výcvik. Než si na něco takového znova našetří, vzlykala, bude jí devadesát osm a manželovi sto pět. Ale to trochu předbílám událostem,“ praví dr. Tóth a pokračuje. „Cestou na hranice ve mně sílil takový pocit, předtucha řekl bych, že mám něco udělat. Nevěděl jsem co, až jsme dojeli do Tábora, kde byla zastávka na oběd. Tam jsem si to uvědomil. Odešel jsem na záchod a vytrhal jsem ze zápisníku všechny stránky s adresami svých známých na Západě. Byla mezi nimi i adresa jedné mladé dámy, která v mojí historii, jak se později ukázalo, se hrála vlastně rozhodující úlohu a ještě sehraje.“

„Jak to – co to –?“ táže se zmateně entomolog.

„To myslím v tom smyslu, že se vbrzku stane mojí ženou.“

Muž-koule zaduní gratulaci, chvilí se spolu radujeme z vědcova štěstí. Pak vědec pokračuje: „Ukázalo se, že předtucha byla správná. Na hranicích nás totiž podrobili tak přísné prohlídce, že rozšroubovávali i lyžařské hole a na vybraných osobách provedli tak zvanou úplnou tělesnou prohlídku. Co to

znamená, nebudu vzhledem k přítomnosti dam ani vysvětlovat. Jednoho pána a jednu dámu, manžely, po té prohlídce vrátili do Prahy. Pokoušeli se propašovat rodinnou fotografii v pozlaceném rámu z Antikvy a neměli na rám papíry. Dovedete si představit, k jakým scénám došlo.“

„Stáhnout kůži zaživa je málo!“ zařve muž-koule.

„I mně pečlivě prohlídli notýsek,“ pokračuje dr. Tóth, „ale nenašli nic závadného. A tak jsem se šťastně octl na druhé straně hraničních závor. Tam čekaly ty děti. Dovedete si opět představit, k jakým došlo scénám, když se děti těch nepoctivých manželů dozvěděly, co se stalo! Přijely si pro ně až z Ekvádoru.“

„Vyřezat kulky, vosmažit a nechat je to sežrat!“ řve muž-koule bez ohledu na přítomnost dam. Entomologova manželka smutně vrtí hlavou a dr. Tóth se distinguovaně napije kávy.

„A vy jste odtamtud odejel do Anglie, ano?“ zeptá se hostitelka.

„Ne hned,“ praví doktor. „Dojel jsem až do Alp do toho lyžařského střediska a odtamtud jsem zatelefonoval své snoubence, aby přijela za mnou. Bylo mi totiž líto nechat propadnout dva týdny krásné dovolené. Vilma tedy přijela a strávili jsme, abych tak řekl, jestli smím, jakousi předsvatební cestu –“

„I vy jeden!“ zahřmí muž-koule. „A skočil jste si?“ zahuláká. „Myslim z toho můstku?“

„To jsem si neskočil,“ usměje se dr. Tóth. „S bídou jsem zvládl základní prvky lyžařského umění. Ale zato jsme v rozhovorech s Vilmou vyřešili tu záhadu.“

„Jakou záhadu?“ ptá se hostitelka.

„Úvodníku v Rudém právu, který to všechno způsobil,“ praví dr. Tóth. „Nepravdivou zprávu o mém útěku poslal do Prahy kulturní atašé našeho londýnského vyslanectví, nějaký Čehyna. Zeptáte se jistě proč. Nu, z klasického důvodu. Žárлил na mě. Sám se pokoušel o Vilmu, ale neuspěl. Chtěl to tedy alespoň překazit mně.“

„Jak si to ale představoval?“ zeptá se profesor Abrahám. „Věděl přece, že zpráva je falešná –“

Dr. Tóth pokývá hlavou. „Znal svoje pappenheimské. Dospěl ke stejnému závěru jako nakonec já. Moje existence v Praze

se dostane do rozporu s tvrzením Rudého práva a rozpor, předpokládal ten dobrák Čehyna, vyřeší strana ne tím, že by zveřejnila tiskovou opravu, ale prostě zrušením mé existence v Praze. Myslel si zkrátka, že mě, jak se říká, oddělaj, nebo alespoň dají do chládku.“

Žasneme, paní Abrahámová promluví za nás za všechny: „Jak jste se to všechno dozvěděl? To se ten pan Čehyna snad svěřil slečně Vilmě... z výčitek svědomí snad...?“

Dr. Tóth zavrtí hlavou.

„Čistá dedukce z faktů, milostivá,“ řekne. „Fakt číslo jedna: Čehyna byl do Vilmy zamilovaný a ona ho odmítla. Fakt číslo dvě: jakmile úvodník v Rudém právu vyšel, Čehyna požádal v Anglii o politický azyl. Fakt číslo tři: Sedláček na vnitru mi řekl, že zpráva o mém útěku přišla z londýnského vyslanectví. Dedukce: zprávu poslal Čehyna s úmyslem mě zničit a sám se pak zachránit odchodem do exilu.“

Celá společnost sedí chvíli mlčky, otřesena radikální ukázkou leninského myšlení. Potom opět vybuchne muž-koule a z obecného proklínání bolševismu silou několika set decibelů přejde k detailnímu proklínání všeho, co s bolševismem souvisí. Dostane se ke krajanům, kteří posílají do bolševické vlasti peníze přes Tuzex. Instrukce se zastane hostitelka, která nedávno poslala přes Tuzex peníze na jakýsi švýcarský lék pro nemocnou dceru své sestřence. Muž-koule prohlásí, že by raději nechal chcípnout vlastní matku, než by přispěl jediným centem do bolševické pokladny. Entomolog, aby odvedl řeč jinam, počne mluvit o novostavbě sokolovny, na kterou se sbíralo dvacet let, až stavbu nakonec umožnil štědrý dar továrníka Levena z Vancouveru.

To sem neměl míchat, neboť muž-koule se rozeřve:

„Taky pěkná svině!“

„No dovolte!“ zvolá hostitelka. „Vždyť je to takový vlastenec! Takový mecenáš!“

Rychle pohlédnu na pana Pohorského, jenž sedí mezi mnou a dr. Tóthem a který by se měl první ujmout obhajoby vrchního velitele vojsk. Kupodivu to neudělá a vypadá nervózně. Muž-koule se promění v hořící kulový blesk a řve k nezastavení:

„Dyť von ve svý fabrice vyrábí zařízení pro atómový ponorky, kerý je v Americe klasifikovaný jako top sýkret, a dodává to Sovětskýmu svazu! Syčák to je a sokolovnama si chce uchlácholit špatný svědomí! Krysa zrádcovská! I dyby navařil Atlantickéj oceán drškový polívky pro dámskej bazár, pro mě je vyřízenej! Pro mě je to lump, syčák a velezrádce!“

Naslouchám tomu nadpřirozenému hlasu a obdivuji se síle přírody, jež jej vytvořila. Profesor Abrahám se pokusí obhájit Levena. Součástky pro sovětské ponorky jsou prý dodávány v rámci kanadských vládních dohod, ale muž-koule ho hravě přeřve. Jakýsi starší pán chce rovněž zasáhnout a řekne, že kdyby Levene takové státní zakázky odmítl, musel by asi zavřít továrnu, a protože v ní zaměstnává téměř výhradně naše lidi, přišlo by mnoho našich lidí o práci. Jenže muž-koule není materialista a přeřve i tyto přízemní argumenty. Nakonec zní pokojem pouze jeho tuří řev, skutečný zázrak stvoření, otřásá domem a my se krčíme, protože akustický efekt hlasu se blíží mučení vyzváněním.

Všimnu si pana Pohorského. Zešedl, zbělal, sedí s nohou v loužičce rozlitého kafe a noha se mu třese. Zželí se mi ho. Chudák Pohorský. Muž-koule mu v olympském hněvu rozbil zas jeden vlastenecký sen na cimprcampr.

Čest Práci, Danieli Josifoviči?

Taxem byl poprvé v zemi, kde zítra znamená včera, a to doslova. Je to tam krásné, lidi dovopravdy šťastný, a šici. Všude pořádek a načení, a zejména čistota. Tu, pravda, někde trošku až skoro přeháněj, vezmi si jen to, že například na veřejných toaletách je zakázáno házet do toalet použitý papíry, aby se nezašpinily (ty toalety). Na použité papíry jsou na každé toaletě koše a současně proti vomdlení vedle každýho koše automat, do kterého když vhodíš kopejku, vyfoukne to na tebe krásně voňavej duch Moskvy, takže nevomdlíš. Ten důmysl! Kurc und gůt, jak říkával pan Kleinherr, je to tu tak dokonalý, že to už dál zdokonalovat ani snad nejde. Taky je tu děsná nuda.

Tou nudou bysme se tu asi byli bejvali ukousali, nebejt jedný český umělkyně, která vo sobě říká, že je tvá bývalá přítelka, což ovšem o sobě může říkat vod divadla skoro každá, včetně švadlen. Tato umělkyně však projevila přímo vynikající talent upadat do průserů, ačkoliv v týhle dokonalý zemi je něco takovýho vlastně neznámej pojem. Tady sou na sebe tak hodný, že se nikomu nemůže nic stát. Po tom posledním průseru ji poslali šupem do Prahy. Pro případ, že mluvila pravdu a byla tvojí přítelkou, tak aby sis jí s nějakejma jinejma nesplet, je to náká Honzlová Jana.

Sovětský svaz nás uvítal krásným zážitkem, jakoby vyskočivším z klasiků (ruské literatury, myslím; ne marksismu-leninismu). Cestou vlakem do Moskvy stavilo se naše divadélko pohostinsky v městečku Glogotsk v moskevské gubernii, a v sobotu popůldni si moje žena Janka usmyslila, že jí došel šampón, ačkoliv na večerní premiéře musí bejt našampónovaná. Taxem se vydal do Glogotsku za šampónem. Rozmarem urbanistického plánování stál náš hotel o samotě, asi dvě versty od nejzazšího předměstí Glogotsku. Kráčel jsem tedy přes tu široširoou pláň a asi vpůli cesty potkám soudruha, a už z dálky jsem poznal, že kopejku na ty duchy Moskvy neměl. Ale neomdlel jsem, měl jsem ještě z letadla v aluminiovém pytlíku hadr namočenej v kolínský, a když jsem se dostal k soudruhovi na doslech, zeširoka jsem ho obešel a svou perfektní ruštinou jsem se tázal: „Kuda do Guma?“ Soudruh jenom ukázal palcem za sebe a pravil: „Sleduj mužikov!“, což jsem si vysvětlil tak, že ze všech stran budou do místního Gumu proudit soudruzi. A jak tak jdu a jdu, asi dvacet metrů od prvního stavení na nejzazším okraji města vidím najednou na zemi ležet mužíka v láptích. Přistoupil jsem k němu a ulekl jsem se, neb vypadal mrtvej. Ale když jsem se nad něho shýbl, poznal jsem, že pouze spí. Byl přisát k prázdné láhvi od vodky. Postál jsem nad ním... vypadal tak hezky, rusky, jako děťátko, když usne s mateřským prsem v hubince. Ovšem prs neměl. Kdyby byl měl v puse prs, bylo by to bejvalo na veřejnosti jenom nemravný. Takhle jsem ho musel, i když nerad, že vypadal tak nevinně, otaxírovat na smutnej pozůstatek minulosti, ačkoliv hezoučkej. Vypadal taky nejvejš na osmnáct, minulost nezažil. Byl to proto netypickej

případ, neb tady s alkoholismem skoncovali. A jdu dál. Po chvíli spatřím opět mužíka, vyhlíží rovněž, že zesnul, a to vsedě. Seděl opřenej zády o kandelábr a vedle v pankejtě zas prázdná láhev od vodky. Rozhlédnu se. Další vleže o kus dál na schůdkách k domovním dvěřim, a zrovna přes něj z toho domu jde bábuška. Šlápne mu při tom na prsa, z mužíka vyjde pšouk, bábuška se lekne, druhou nohou šlápne na prázdnou láhev od vodky, upadne, udeří se hlavou o schod, a už leží vedle, a přes ně jde z domu soudruh se slepeckym psem. A jak jdu dál, všude mužíci, asi tak v dvacetimetrovejch rozestupech, každej s prázdnou lahví vedle sebe nebo přisátý a všichni jako jeden muž(ík) spěj, inu kázeň! To už mě to začalo zajímat víc než Jančinej šampón. Nu což! Šak má holka vlasy krásný, zrzavý, na co jí šampón? pomyslil jsem si, a místo do Gumu kráčel jsem álejí mužíků a uvažoval, jestli to snad nejni nějakej závod, štafetovej běh s vodkou či co. Či zda nezesnul soudruh předseda glogotské organizace strany a voni nepijou ze žalu. A protože v Sovětském svazu je všecko veliký a gigantický, ta usnuvší álej se klikatila ulicema dobrý tři versty. Všichni položený na zemi, všichni s láhvičkama po boku či přisátý. Pak jsem konečně uviděl jednoho, kterej eště neležel, ale právě si lehal, přisáteej k láhvi. Dále jsem už začal potkávat soudruhy dosud při vědomí, vrávorali, avšak ukázněně, v pravidelných rozestupech, každý hlavu nazad, přisáteej k láhvi. Čím dál jsem šel, tím byla hladina vodky v těch láhvích vejš a vejš, takže jsem logicky usoudil, že se blížim ke zdroji lihovin. Tak mě zaujalo studium této zvláštní stránky sovětského života, že jsem se zamyslil, a vrazil jsem do mužíka, který právě zuby vytahoval špunt z dosud nenačaté láhve. Kouknu na dvěře, odkud vyšel, a nad nima vidim velkej neonovej nápis U M. G jim nesvítilo.

V tom okamžiku jsem pochopil výzvu onoho soudruha, co neměl na duchy a asi ani na vodku: „Sleduj mužíkov!“

Jak moudrý a sebeznalý lid!

Vejdu dovnitř do UMu pro ten šampón a dole v hale vidim kulatej pult a vevnitř v pultě dvě soudružky. Stojej tam po pás v rublech a k nim se z hlubin UMu táhne ukázněná fronta mužíků, každej v ruce připravený tři ruble, a každej když přistoupí k pultu, jedna soudružka mu ty ruble veme a hodi je pod sebe,

druhá mu podá láhev, mužík uchopí špunt do zubů, to už k pultu přistupuje další, soudružka mu veme tři ruble, všechno v naprostém tichu a pořádku a bez vejtržnosti.

Jak šťastný, ukázněný lid!

Jo, ale chtěl jsem ti vlastně vyprávět to vo tý Honzlový to mi tak ty myšlínky těkaj z těch nezapomenutelných dojmů, zejména z krásně uchovaného soudruha Lenína. U něj taky stojí fronta, ale tíž se to najde, protože ti, co odcházej, zůstávaj většinou při vědomí. Tak ta Honzlová, ta ti vyprávěla eště vo jiný a taky zajímavý frontě, mám vůbec dojem, krajánku, že von je to přímo nákej charakteristickéj rys socialistický společnosti, ty fronty, jako sou charakteristickéj rys západní kapitalistický společnosti vodlidštěný dálnice jenom se samejma autama. Honzlová, aby si přivydělala, vzala ješče se dvěma jinejma umělkyněma kšeft do Rigy, to je v Lotyších, nebo jak se to menuje. Jely zpívat na takovou místní jejich Valpuržinou noc. Slavnost je to v podstatě tmářská, den letního slunovratu, aušak zároveň lidová, což se navzájem ruší, a je to teda z hlediska ideologickýho přípustný. A tam Honzlová zažila zvláštní příhodu. Povídala mi: ‚Človeče, tam se snad sjela celá Riga i okolní gubernie. Na břehu Baltického moře mají amfiteátr, z jedný strany pódium, na něm jsme pěly voničky, na třech zbylejch stranách jim to lemujou borovice, který zpevňujou jednak písčový duny na břehu mořském, jednak ohraničujou amfiteátr. Jsou ale dost řídce od sebe, a to, jak se ukázalo, má zajímavý funkčně ideologický následky.‘ Ne že by Honzlová byla tak zdělaná, ta takový slovo, funkčně, pochytila vod jednoho architekta, co s nim měla známost, ten byl ale zlikvidovanej pro formalistickéj funkcionalismus, neb chtěl do hlavy Stalina v průčelí budovy sekretariátu strany (komunistický, ne lidový), co ji projektoval pro Hradec Králové, umístit archiv kádrovejch materiálů. Následkem toho měla bejt dutá, a jeden soudruh to oprávněně vyložil nikolivěk funkčně, ale symbolicky, takže architekta vodkryli a dostal deset let. To druhý slovo, ideologický, pochytila zeu zduchu. ‚A v tomhle amfiteátru,‘ vyprávělo mi děvče, ‚jsme na podiu zpívaly voničky, ale to se ztrácelo, ač zesílený, ve zpěvu davu Lotyšů v hledišti. Ti zpívali proto, že si s sebou přivezli na zvláštních funkčně přizpůsobenejch vozech dlouhý

kádě, vypadaly jak na močůvku, ale uvnitř měli pivo, dosti strašné, ' pravila Honzlová, ,zato ho měli moc a k němu přikusovali ještě lepší, osobitej lotyšskej sejra. Tak sáli a sáli pod noční oblohou, světlou jak za polárním kruhem, tisíce nebo snad i miliony, jestli jich tolik je, Lotyšů a Lotyšek, mezi nimi ty vozy s káděma, u každýho kobylka ozdobená mašlema a čerstvejma větvičkama se zeleným listím. Kobylkám listí zřejmě chutnalo, vozíraly ho jedna z druhý, ale Lotyši, jak je ten strašnej mok rozmočil na měkko, furt odněkad nosili nový a nový zelený větvičky s čerstvým listím. Na pódiu se střídaly soubory, všechny sice profesionální, ale některý už tak starý, že na tančení kozáčka měli takový nízký sedačky na kolečkách, a z těch chlapci vyhazovali nohama, zřetelně artritickejma, ' povídalo děvče, to zas měla vod jednoho medika, kterej když se na něj vykašlala, přihlásil se dobrovolně do Kóroje a tam se nakazil, ale žádným z nezávadnejch (ideově) parazitů, nýbrž jednou móc ošklivou, a navíc kosmopolitickou nemocí, jaxe tam patrně na Honzlovou snažil zabudnout. ,A víš, ' poudala Honzlová, ,najednou mi něco začalo připadat divný. Jako by tam něco podstatnýho scházelo. Rozhlížím se, ale všechno tu je. Lidový profesionální soubory, masová účast, lid se po poctivý práci zaslouženě opíjí, krásná lidová výzdoba ze zelenejch větví a fáborů jako na těch kobylkách, fábory vlajou ze sloupů v nočním vánku – ale mně tu pořád něco nehraje, jako kdybys z marxismu vypustil soudruha Stalina, ' povídalo děvče, voni v Moskvě teprv právě zasedali, a soudruh Stalin eště nebyl zasednutej. ,A potom, ' praví Honzlová, ,No jo! Já to věděla! Kde jsou soudruzi ze stranic kýho sekretariátu, že na to nedohlídli? Z toho se přeci musí vyvodit důsledky! Příslušný! Taková provokace! ' Děvče jako by si to bralo vosobně, ouplně se navztekala. Povídá: ,Ikony! Nebyly tam nikde ikony přectavitelů! Takový přehlídnutí! Nebo snad zlej úmysl? Vydala jsem se je hledat, protože jsem nemohla uvěřit, že by takový lid, lotyšský, lidový, folkloristický, neměl rád své ruské představitele a nevzdal jim úctu, která jim náleží. Obešla jsem tedy celej amfiteátr, a krz borovičky na východní straně jsem prošla ven, a tam jsem si oddychla. Za borovičkama se prostírala zelená louka, širokánská, přehledná, a v bílé lotyšské noci dobře kontrolovatelná, a na jejím konci, asi tak

dvě stě metrů od amfiteátru, se tyčila obrovská, ale óbrovská plakátovací deska, jako ty voči toho zkrachovanýho optika nad Krajinou popele ve Velkym Gatsby. ' To zas děvče mělo vod jednoho překladatele americký literatury, kerej pak, blbec, místo aby se držel svýho kopyta, z nezřízený a protisocialistický ctižádostě napsal svúj vlastní román a musel kulivá osobnímu bezpečí emigrovat na Borneo, jak po ňom po ňom (tj. po tom románú po tom bejvalym překladateli) šli. „Jenomže,“ pravilo děvče, „voči to nemělo. Byla to silueta, černá na zářně rudým pozadí, soudruh Lenin v provedení de luxe, i s čepicí vznášející se mu, rovněž v profilu, nad hlavou. Vypadalo to jako ty černý vystřihovaný vobrázky, co je kdysi lepívali na jarmarku na bílej papír pro celou rodinu, jenže to mělo nesrovnatelně krásnější rozměry. Tak mě to oslnilo,“ pravila Honzlová, „že jsem musela zavřít oči a soudruh Lenin mi vystoupil, v bílý siluetě na černým pozadí, za zavřenejma očima, a nechtěl zmiznout, tak jsem oči zas otevřela a koukám, přes širokánskou louku proudí neutuchající fronta Lotyšů k levýmu rohu siluety, a od pravýho rohu stejně neutuchající fronta zase zpátky k veselici. Napadlo mi, že mu tam chodí vzdávat hold, jako do mauzolea v Moskvě, a tak mě to chytlo u srdce, že jsem se zařadila, abych mu taky vzdala hold, a pomalu jsme postupovali. Všimla jsem si, že se na mě Lotyši nějak divně koukaj, ale připsala jsem to faktu, že ve světle polární noci vypadám téměř jako krasavice,“ pravila skromně, neb vona je docela kusanec, i ve světle T-Clubu, kde se s ní obvykle scházím, aby to Janka nevěděla, „ale pak jsem si taky všimla, že v obouch frontách kam mi oko dohlédlo, jsem byla jediná ženská, a to mi přišlo ideologicky dost překvapivý, neboť soudružky bejvaj nadšenější než soudruzi. Jeden Lotyš za mnou mě taky oslovil, lotyšsky, to já neumim, tak jsem mu odpověděla rusky, a tomu asi nerozuměl zase on, poněvadž zmlk, a nikdo už mě neoslovil. No, Klégře,“ pravila Honzlová, vona mi tak říká, nevim proč, „až jsem se konečně dostala na roh siluety a čekala jsem, že je uvidím, jak z druhý strany procházej Lotyši s obnaženou hlavou. Jo, tůdle!“ pravila. „Co jsem na tý druhý straně viděla, ti jen opíšu, neboť jsem ještě dáma, i když zpěvačka, a dobře vychovaná. Hlavu tam Lotyši neobnažovali, ale jinou část těla, specificky muž-

skou, ' to má zas vod jednoho filosofa, co jí tak dlouho vykládal vo metafysickejch pravdách života, až jí to otrávil, ,a proč, to ti taky neřeknu naplno, ty už si to, počítám, domyslíš. Oni ty borovičky byly příliš řídko vod sebe, za nima se schovat nešlo, a piva bylo moc.' Z toho vidíš, jaká je Honzlová opravdu jemná dáma, a jak ty lotyšský architekti si vzali k srdci heslo, že každý hospodářem na svém pracovišti. Voni totiž tam nevystavěli veřejný záchodky, páč předem počítali, že stejně dobře poslouží ta plocha za soudruhem Leninem, takže ji funkčně a zároveň ideologicky využili a ušetřili státu. Jo, a že se na Honzlovou dívali tak divně, to ne kvůli její ženský kráse, i dyž to taky, ale ponivač pro soudružky tam měli siluetu Stalina na západní straně amfiteátru, krz borovičky.

Jak šetrný, funkční lid!

A že sem teda u toho našeho děvčete, zajímavýho. Musim ti říct, že se nám ti zamilovala! Chyt se na ní jeden vopravdu kráásnej muskej (jak se vyjádřila moje Janka), něco mezi Jensenínem a s. Chruščovem, že vedle něj se její dívčí půvab direktně ztrácel, ačkoliv je to taková sexbomba, že když se na ní podívám, musim pak hodinu snášet Jančiný výčitky, neb se na ní nedokážu podívat jinak než s hříšnou žádostí v oku. A byl to šlechtic! Velkovévoda! Ovšem, ten titul mu v SSSR neuznávaj, ovšem právem dědičným mu patří, a mám úplně jistej dojem, že ta Honzlová se na něj chytla hlavně krz ten titul, neb na mužskou krásu vona vůbec nedá. Na mě se ani nepodívá.

No, chodila, děvče, jako ve snu, a kudy chodila, tudy vyprávěla, že jí ten velkovévoda tak miluje, že je kvůli ní ochotnej využít rovnoprávnosti pohlaví a odstěhovat se s ní ze Sovětského svazu do Prahy! Představ si to! Opustit SSSR! Taková láska!

Úplně nevyjádřitelná.

Ale měla s nim, děvče, trampoty. Nejdřív jí zajistil milicionář, když se na černym trhu pokoušela prodat své prádélko, aby velkovévodovi mohla v GUMu koupit bobří kožíšek. To dostala první varování. Pak děžurná plným právem ve dvě v noci odemkla dveře jejího pokoje a našla jí v posteli s velkovévodou, ačkoliv to u ní (děžurné) neohlásila. Taková nemorálnost! Přišlo druhé varování. Nu, a do třetice všeho zlého, jak se líčila na rande s velkovévodou, spadly jí kleště na řasy

do klozetu! Šmátrala tam po nich a nahmátla něco tvrdýho. Chtěla to vytáhnout, ale vono to tam bylo připevněný, tak za to vzala, až to utrhla. A neuhod bys co to bylo!

Že ne?

Mikrofón!

Proč tam byl, to nevim. Ale jak znám dokonalost sovětské techniky, jistě tam nebyl jen tak. Janka tvrdí, že kvůli hostům. Že jsou propojený na ordinaci hotelového lékaře, aby hned věděl, na který pokoj poslat projímadlo, a na který živočišné uhlí.

Samozřejmě, co je moc, to už je moc. Přiletěla děžurnája, Honzlovou místo na rande odvedli na KGB (to je Cestovní kancelář, hlavně pořádá zájezdy Za krásami Sibíře) a odtamtud jí poslali šupem do Prahy, pro svévolné poškozování hotelovýho zařízení, které je majetkem všeho lidu. Dobře jí tak! Taky musí za všechno hned škubat, ženská nedočkává!

Velkovévoda zůstal v Moskvě, ale sotva Honzlová skončila v šupu, zamiloval se znovu, a to do Troníčkové, parukářky. To je ta, co má levou nohu kratší, ale zato pravý rameno vejš. Opět prý je ochoten odstěhovat se s Troníčkovou do Prahy. Přectav si to! Jen si to přectav!! Odstěhovat se ze Sovětskýho svazu!!!

Obávám se, že Honzlový to zlomí srdce, až je uvidí na Tra-fouši. Měl bys udělat ten dobrej skutek a utěšit jí. Anebo, jestli jich máš moc, třeba bys jí mohl nějak šikovně přehrát mně, ale aby se to Janka nedověděla. Z kamaráčkoftu bych ti píchnul.

Poslední den večer byla recepce, při níž se národní umělec Obrazcev tak zobrazil, že upad hubou do kaviáru a málem se v něm udusil. Naštěstí ho zůstalo dost, takže jsem v noci dostal silný opak zácpy. Ale třebaže jsem seděl na klozetě, hotelový lékař mi žádné živočišné uhlí neposlal. Ráno jsme letěli do Prahy, a já celej let doslova prosral, takže z tůčka znám jen nepatrnej kousek interiéru.

Čímž končím a nabádám tě: Jeď do Sovětského svazu! Já drugoj takoj strany něznāju, a ty taky ne!

Tvůj
Vratislav Čeňkovič

P. S. Ten šampón jsem v Glogotsku sehnal. Janka má po něm vlasy růžový, modře kropenatý.

A ještě jedno P. S.

Ptáš se, proč z té strany nevystoupím. Částečně z posranosti a abych nepřišel vo kšefty, částečně z upřímného přesvědčení, že ta naše nedokonalá společnost se dá vylepšit, aby byla jako sovětská, jenom krz stranu, a tak v té straně musej zůstat takový lidi jako já, který se nedaj ničim zaslepit a jasně viděj, jak je to v Sovětskym svazu krásný, a tak ho milujou a ctěj, že z oucty k němu by si vůbec nedovolili ho doma napodobovat.

A eště P. S.

Ted' už nevim, co to mělo bejt.

A ještě jedno P. S.

Jo, pozdravuje tě Máňa Dreslerová. Seš prej pěkej, že se nikdy nestavíš. Jestli se prej bojíš, tak se prej nemusíš, Franta už je usedlej (prej) a každý pondělí, středu a pátek vod osmi do jedenácti (ne prej: jistě, říká Máňa) chodí na pivo a na mariáš do Berana a Máňa je sama doma jen s cerou, kerou eventuálně může poslat pro vostrou vodu do Bílovsí.

A ještě jedno P. S., definitivně poslední:

To předchozí P. S. jsem napsal, až dyž Janka tenhle dopis, jak jest jejím dobrým zvykem zcensurovala po stránce mravnostní. Vona by mi takovýhle nemravnosti nedovolila ti psát.

*P. P. P. P. S. (Prej se to správně píše takhle, říká Janka ((dce-
ra, ne žena; vona eště nerozumí vo co de)). Máně to furt sluší.
Asi je to ale ňáká organická vada, ponivač přece jinak každěj
stárne.*

P. P. P. P. P. P. S.

Nebo je možná Máňa nesmrtelná.

Vysvětlete nám to!

Skoro se setmělo. Na horizontu jezera svítá podivuhodně jasný, běložlutý a velice studený pruh oblohy, jaká je vidět pouze nad tímto divokým a bezpečným kontinentem. Odděluje tma-vošedou vodu od černošedého mraku nad námi. Na jihu už začal světélkovat neviditelný Rochester americkou iluminací.

„Je to těžké,“ pravím. „Člověk je neschopen spokojenosti. Asi jeho nejlepším, a proto snad nejlidštějším vlastností.“

„Proč ale nebojují? Není to snad tím, že *jsou* spokojeni?“ pošklebuje se mi Hakim.

Je to těžké, Hakime. Nejenom chlebem, ale hlavně chlebem. Má exempla by pro tebe byla příliš subtilní, existuješ dosud v černobílém světě. Nejenom chlebem, ale převážně chlebem. Nesmírná, krutá darwinovská nespravedlnost přírody, znovu přijatá za princip společnosti, bolí jen ty, jež zasáhne. Bolí jen ty, jež bolí – a několik málo těch, kteří nejenom chlebem. Ale říct to Hakimovi – nebo Sugar Schwarzové? Její kroužek pro studium marxismu pěstuje hegelianství, nikoli *storytelling*. Pohlédnu kulatým okénkem na ledově jasný horizont. Jak v noci zazněl telefon – ale já už se ho nebojím. Už dávno ne. Pan spisovatel Smiřický? Ano. Tady Lída Lewisová. Mám vás pozdravovat od pana Ptáka. Legitimuje se: Vdaná za Američana, může tedy volně jezdit sem tam. Jiná pošetilá distinkce, kterou nepochopíš, Sugar. Odejdeš-li sama, jsi zrádce. Prokurvíš-li se, nejsi. To jsem si říkal ze vzteku, v té chvíli jsem byl marxista. Nevyjadřoval jsem jedinečnost případu Lídy Lewisové, ale obecnost právního jevu. Tak tedy: paní Lewisová. Co dělá Pták? Už je zase všechno v pořádku. Už mají zase peníze. I Kofák. A texty jim ani moc necenzurují, stačí, když nejsou moc ponurý. Už je zas všechno dobrý. A co Marta, ptám se. Která Marta? No Marta. Jo Marta! No ta je vyřízená, praví Lída Lewisová. Ta si neškrtně. Takže už je zas všechno v pořádku, říkám s neodpuštělnou (odpuštělnou) jízlivostí a zavěšuji telefon, umlčuju lákavý pražský hlásek, nyní ze Santa Monica v Kalifornii. Jestlipak taky seděla toho dne u sochy upáleného světce a přísahala, že nikdy? Ale to už je sedm let. Lhostejnost, naše matka, naše spása, naše zkáza. Tak Marta už si ani nevrzne.

A co má bejt?

Nevím tedy? Vím, Hakime. Není to tak těžké. Je to jednoduchý sociologický vzoreček. Statistická většina bojuje pouze za více chleba. Statistická menšina taky za více nechleba. Tak to platí i ve společnosti, jež dosud anachronicky přežívá na tomto divokém kontinentě a kde kromě nevyléčitelných chorob není už nic nebezpečné. Nic. Kdo by se bál prezidenta?

V tamté společnosti?

Exempla?

Přicházely zázračné roky. Jednou se v redakci mluvilo o páscích, o chuligánech, co dělat, aby nebyli, nebo nebyli takoví, jací jsou. Převychovat je? Dát jim jejich muziku a muzikou je získat? (Já ale vždycky myslel, že jich je třeba takových, jací jsou: jsou bakterie v tlustém střevě, jsou štiky v rybníce. Jenže zázračné roky teprve přicházely, nechával jsem si to pro sebe.) Vzadu v rohu seděl mlčící návštěvník, dramatik Kách. Mlčel, a když marxisté dospěli až k teoriím dr. Stříže, jenž v polepšovně na Dobříši zaváděl systém důvěry, Kách se ozval: „Tak poslouchám a žasnu, soudruzi! Jakýpak problém? Jakýpak systém důvěry? Těsně před válkou měli v Moskvě podobný problém. Stiljagi. Tak soudruh Stalin nařídil: Sebrat! A na Sibiř! A bylo po stiljagách.“ Na chvíli to marxistům vzalo řeč, pak se však znovu rozdiskutovali. Přicházela zázračná léta. Generálské řešení se jim už nezamlouvalo.

Ale taková jsou řešení v tamté společnosti.

Víš, kdo byl Chrůma, Sugar? Jak bys mohla. Nedávnos říká u lanče: Ať je to jak chce, jedno se Fidelovi přiznat musí: zbavil Kubu mafie. My se jí zbavit nemůžeme.

Exemplum:

Chrůma, nafouklý hrdostí, mě přemluvil, abych šel k nim. Chtěl mi ho ukázat. Slezli jsme po prádelních schodech do suterénu, v kuchyni seděl maličký tatík, pokašlával, pruhovaný svetr, nožky v pardálích botkách položené na stole jako Američan. „Se právě vrátil z lochu!“ zašeptal mi hrdě Chrůma. „Si zrovna vodseděl dvacátej trest!“ Pan Chrůma senior byl kasař z povolání. Spíš z přesvědčení, protože řemeslo zřejmě nevynášelo. Koukal jsem po vlhké, páry plné kuchyni, v rozích rašila houba. Chrůma v příliš velkém obleku od Masarykovy so-

ciální péče s úctou hleděl na maličkého pardála, jemuž pod povytaženými kalhotami svítila bílá lýtka. Tak mi uvíz ve zraku paměti. Jeho nekrolog? Skončil rychle a hladce, jako tví bratrance, Sugar. Jenže neoplakáván rabíny, neuváděn v seznamech národních mučedníků. V nich by uváděl v rozpaky skutečné vlastence. Výkonná byrokracie tamté diktatury vymyslela méně známé Endlösung a přes noc nebylo kasařů. Zmizeli v propadlišti. V Bergen Belsenu, v Buchenwaldu, v Dachau... čeho se předmnichovská republika nemohla zbavit... najednou nebylo zločinnosti. Bylo jen gestapo.

Mají to v krvi. V nervech. V podvědomí, Hakime. Proto se nebouří. Namísto Cyrila a Metoděje stojí dnes na střeše katedrály pohanští bozi Bach a Majzl.

Odtrhnu zrak od oceli nad krajem Chingachgookovým.

„Češi jsou divný národ,“ říká Hakimovi. „Ale nejsou naivní. Jsou jako senná rýma potlačená dekonďžestantem. Sotva se přestanou brát pilulky, rýma propukne se vši razancí. To jsou Češi. Jejich druhá revoluce –“

„Co myslíte druhou revolucí?“ táže se Irena, mezi obočím slušivý symptom přemýšlení.

„Ta z roku osmašedesátého,“ říká. Hakim má už zase výraz opovržlivého vševěda. „Češi jsou legrační národ. Nevděčný národ. Kdo je nakrmí chlebem, nesklidí dík. Sotva zapomeneme vzít dekonďžestant...“ *Revolution for the fun of it*. Ale možná že si to jen namlouváme. Možná že druhá revoluce je jenom kontrarevoluce a že svobodu je dobré nahradit policejním pořádkem, který v lidském vědomí promění časem byrokratická nařízení v přírodní zákony. „Člověk bude svobodný, protože se nebude snažit být svobodný. Provede dialektický skok od Engelse k Epiktétovi... *Nechtějte, aby se všechno dělo, jak vy chcete, otroci, ale chtějte, aby se všechno dalo tak, jak se to skutečně děje*, a budete svobodní...“ Opět zabloudím zrakem k divoce svobodnému kraji kolem tohoto jezera, ocel horizontu už ozdobily hvězdy, snad je lpění na svobodě opravdu jenom atavismus. I nekompromisní lpění na umělecké svobodě. Snad je spíš výrazem malého než velkého talentu... snad je velký talent schopen epiktétovského skoku do říše svobody... myslím na Shakespeara lhostejného k osudu Essexově, ke kruťárnám profesio-

nálně vládnoucí královny. Na Nabala, jenž nyní ve svém krajském městě, stranou příliš kompromitabilní Prahy, přepisuje ságu z černé do bílé, z moll do dur, ze záporu do kladu, se stále stejnou technickou bravurou. „Von je sám takovej křeček,“ řekla mi Lída Lewisová. Naštěstí se domnívala, že došlo k poruše na telefonu, a zazvonila znovu, setkal jsem se s ní potom v kavárně Marika. „Zjistil, že je v láhvi a že je marný chtít se z ní dostat. Tak prostě místo po poli pobíhá v láhvi. Ale na to, že je to v láhvi, na to pobíhá pořád moc pěkně! Představte si, jak by asi pobíhal, kdyby ho zas pustili na pole!“... Ano, taky si to myslím. Že by pobíhal krásně. *Jestliže jim jen jednou zalže, nebudou už o něj stát.* Jako všechny bonmoty, jenom polopravda. Nebo snad platí jen pro tento divoký kontinent? *Spisovatel je ten, kdo píše.* Ne ten, kdo mlčí. Bonmot platný pro temten kontinent? A nejsou snad čtenáři, hlasující jakkoliv kdykoliv pro cokoliv, a co má bejt? něco jako porculánový filtr, který z knihy napsané v láhvi automaticky odfiltruje, co do ní nepatří? Který bezpečně oddělí víno pro čtenáře od vína pro bohy? Jasně hvězdy září na západní obloze. Velikost talentu nepřímou úměrná hlasitému volání po svobodě. Shakespeare mlčící k svinstvům své doby. Pak je tu ale Kafka a jeho Milena, která napsala: *Musel umřít, protože neuměl dělat kompromisy a uchylovat se jako jiní k intelektuálním podvodům...* Jenomže to je pouhá Milenina hypotéza. Kafka umřel proto, že měl tuberkulózu. K intelektuálním podvodům se neuchýlil, neboť nikdy nebyl v láhvi... Probudím se ze svého proudu vědomí. Kde jsem to byl? „...takže člověk bude svobodný, protože se nebude snažit být svobodný. Bude svobodný jako plaz, který se nepokouší létat, jenom se plazí, v prachu a špíně –“

„*But Sir!*“

Milý, zwhiskovaný hlásek mé Wendy. Hlásí se na jachtě jako na koleji.

„*Yes?*“

„*Birds DID develop from LIZARDS!*“ vykřikuje Wendy. „*I take Science 203: Introduction to Paleontology,*“ těžce do vysloví dlouhé slovo. „Existovala taková ještěrka – *ornito – something* –“

„*Ornitosuchus!*“ překvapivě jí pomůže Bellissimmo. Asi taky bere *Přírodní vědy 203.*

„Jo. *Ornito – something*. Ty skákaly z větve na větev, až jim vyrostly péra na zadečku.“ Tak Wendy vstoupila do vědomí jedna z velkých formulací věd. „A stal se z nich první pták –“ S důvěrou se obrátí na Bellissimma a Bellissimmo, patrně čerstvě našprtáný na nějaký test, plynně: „*Archeopteryx!*“

Ach, Wendy!

Jako už mockrát cítím k malé *Irish girl* vděčnost. Snad nám tehdy v tom roce začala rašit péra na zadečkách –

– Už je pozdě. Vítr se uklidnil. Svenssonovic jachta se přestala kymáčet, jenom se houpá, tiše klouže k molu. Je tma, obrovské zářící včelíny dauntaunu jako luxusní majáky divoké civilizace. Kapitán bezpečně přistál, loučíme se. Bellissimmo a Vicky zmizí směrem k tomu svítícímu akváriu, mizí i Wendy po Hakimově boku. *Good night, Miss Svensson*, říká najatý námořník a mizí kolem nás. My pomalu jdeme k parkovišti.

Za rohem se Irena zastaví.

„*Let's wait here till he can't see us.*“

Čekáme. Irena v lesklém kožíšku s bobřím lemováním přes námořnický kostým.

„Ty chceš zpátky?“ ptám se.

„Ty nechceš?“

Naprosto jasně mi už tyká, ačkoliv to v angličtině neexistuje. Situace je opět z hollywoodského filmu. Splněný sen starého profesora. A co má být? Když už je na to pozdě, splní se skoro všechny sny.

Jachta se nepatrně, lákavě houpe, dutě tepe nárazníkem do mola. Zní to jak tamtam, jako akustický efekt z dobře promyšleného scénáře. Stožár se kývá jak obrácené kyvadlo, jak ukazovátko vybírající mezi hvězdami tu... kterou? Přirozeně tu nejkrásnější –

„*I do,*“ říkám Ireně Svenssonové.

A ona otevírá dveře kajuty.

Strašlivé řvaní z amplionů ve všech koutech ratejny. I v tomhle nejzazším, kam jsem se uchýlil před německými decibely, jež vyrábí Hučel a jeho česká kapela, navlečená do

plastikových koženek a tyrolských nátepiček. Hučel dokonce i zpívá, a jako tolik muzikantů má schopnost věrně napodobit jakýkoliv jazyk a žádný se pořádně nenaučit. Zpívá tedy líp, než by to uměli všichni Bavoráci, co tu kolem mávají tupláky do rytmu:

Vor der Kaserne, vor dem großen Tor –

Bavoráci radostně slzí do piva, tu a tam se býčím hlasem některý připojí, vzpomínka na zašlý čas –

*stand eine Laterne, und steht sie noch davor.
So voll' n wir uns da wiederseh' n –*

Určitě. Paní s tuplákem jsem už někde viděl. Mává, zpívá, mohutná, ne tlustá, jenom mohutná Němka v zeleně lemovaném dirndlu, na nazrzlých vlasech tyrolský tralalák, mává tuplákem, zpívá:

bei der Laterne woll' n wir steh' n...

Píseň jí prostupuje, prosvětluje, odkládá z ní přebytečné kilogramy. Náhle je z ní buclatá, krevnatá německá *Mädl, Mädl* v uniformě *Bund der deutschen Mädls* –

Wie einst –

„Entschuldigung – sind Sie nicht Ilse Seliger? Aus Kosteletz?“

Vybledlá německá očka se na mě zaostří, pak se počnou prodírat pralesem času nazpátek, nazpátek...

„Ježišmarjá! Ježišmarjá, ty seš Smiřickej! Saxofónist Smiřickej!“

„Ego sum,“ pravím, *„et amavi te, puella –“*

„Halts Maul, du –“ záprstní kůstky mé pravice málem utrpí úraz. Snad trest za tu lež. Snad je opravdu rozdrtila. A přitom to byla jenom *pia frau* –

„Na ja,“ vzdychá potom Ilse Seliger, provdaná Schröder. *„Na toho se pamatuju. Sehr gut. Jezdila za nim ňáká Frau Ge-*

neral von Kater, která měla muže na frontě. Taky pěkná štetka. Kdepak je asi toho konec?“

Přirozeně, vzpomínáme na lidi té ukončené kapitoly světa, jehož jsme byli součástkami. Až je proberem, povíme si své *life stories*. Zdá se mi, že mohutnou Ilsu skutečně miluju, ačkoliv když mě v tamté kapitole školila v kupé cestou do Jaroměře, upřímně jsem ji nenáviděl.

„Nevim, jestli to byla taková štetka,“ pravím. „Jezdila mezi Paříží, Berlínem, Vídní, kam se jí zachtělo. Mám dojem, že Uippeltovi dělala spojku. Uippelt byl špión.“

Užasem Ilse otevře hubičku v masité tváři:

„Uippelt? Dyť ten byl tak *echt deutsch!*“

„Z jistýho hlediska vzato to byl zrádce,“ pravím zkoumavě. Očka nad hubičkou na mě stejně zkoumavě pohlédnou:

„Řekni rovnou z mýho, ne?“

„A ne?“

„Z mýho *tehdejšího* hlediska jo.“

„A z dnešního?“

„*Schau mal hier,*“ praví Ilse, zarazí se, zaposlouchá se do Hučelova hlasu, jenž se dere z předimenzovaných reproduktorů, vztyčí masitý prstík, jako by chtěla upozornit na písničku. Ach tak. Rozumím. Zvláštní věc, jak v mém životě písničky tolikrát odpověděly na velké otázky života. Snad častěji než knihy, než moudří muži. Croonerovská moudrost tedy odpovídá za Ilsu:

*„Es geht alles vorüber,
es geht, alles vorbei...“*

Torontská Umpapa je koncentrát nostalgie.

„Pamatuješ, jak sme spolu jeli vlakem do Jaroměře?“ ptám se, tónem přiměřeným té nostalgii.

„*Na ja,*“ praví Ilse. „Tys mě tehdá asi musel milovat, *was?*“

„To sem tě teda miloval,“ povídám. „Měl sem z tebe strach.“

„Tos nemusel,“ Ilsa mi položí dlaň na hřbet ruky. „Já sem byla teda *ein Ideologe*, to jo. Ale práskač sem nebyla.“

„Jenomže to sem nemoh vědět,“ říkám. „Tak sem se tě bál.“

Ilse vzdychne, sejme ruku z mé ruky a chopí se tupláku. „*Die Welt ist ein toller Platz*. Já si pro svou dívčí pitomost vybrala teda tu pravou vášeň. Ale věř mi, *Daniel*,“ znovu mi položí ruku na hřbet mé ruky. „*Wie sagt man das?* Já po vojně šla krz sebe. Nepřipomínej mi to. Já ale tehdá fakt neměla tušení, co se děje. Ty mi to nevěříš, vid’?“

Pohlédnu jí do očí. Hledí na mě, dobrácky, upřímně. Ale řeknu:

„Řekněme: nevědělas to přesně a jistě a v zásadě s tím souhlasila.“

Sklopí oči.

„*Verzeihung*. Máš pravdu.“

„To nic. To je normálka,“ říkám. „Dokud se naše zkušenost pohybuje v oblasti teorie, chováme se, paradoxně, jak zvířata. Teprve když si čichnem ke krvi, udělá se nám špatně jako lidem.“

„Já si teda čuchla,“ Ilsa vzdychne. „Naši grupu chytli Američané a začerstva nám ukázali Buchenwald.“

„Nepřipomínej si to. *Das ist long ago vorüber*.“

„V jednom smyslu. Ale tak vo tom nebudem mluvit, *einverstanden?* Co se tedy stalo s Uippeltem?“

„*Nach jedem Dezember,
kommt immer ein Mai...*“

S Uippeltem. Vzpomínám na ten den v máji, jak jsem šel s Irenou...

„Zabili ho.“

„Gestapo?“

„Něco na ten způsob,“ říkám... sabotáž. Uippelt, moje heroická pochůzka v Praze, všechno se mi v euforii májových dnů vykouřilo z hlavy, vedle Ireny a v bezpečí po válce jsem na takové věci nemyslel, obzvlášť ne v té chvíli, neboť jsme spěchali do biografu na *Zasněženou romanci*, první pozdrav světa mých snů. V biografu na nás sice měl čekat Zdeněk, ale i tak. Cestou jsem ji měl jenom pro sebe. Šla v hezkých letních šatech, hladce odrážela důmyslnou baráž mých svůdných slov, a náhle pravila mimo kontext:

„Diž! Vedou kolouše!“

Vedli. Hošící v uniformách afrikakorpsu s páskama na rukávech, na nich veliká RG. V první řadě tlustý Velcl, jemu patřil sklad, který zdemoloval Přema, ale přesto ho tenkrát nezavřeli. Kšeftoval s Němci. Asi na něho někdo něco věděl, nebo naopak nevěděl. Vedle něho Gerta Ceehová a po jejím boku bývalý verkšuc Eisler. Všichni byli ostříhání dohola, ale jediná Gerta, nejvyšší z toho trojlístku, se tvářila zpupně. Velcl brečel. Eisler pochodoval ve svědomitém pozoru, ve tváři výraz, jako by čekal, odkud přilítne facka. Za nimi v dalších trojstupech další oholenci, chlapi i ženské, v podivném unisexu revoluce. Rozpoznal jsem dr. Seelicha, který těžce napadal na jednu nohu, a inženýra Závíše, jenž byl hezoun i s holou kebulí. Ballon tam nebyl, ten se zdejchnul. Ale v předposledním trojstupu kráčel Uippelt a bez cvikru vypadal jak prasátko. Oholili mu jenom půlku hitlerovského knírku. Rabgardovský žertíček. A ze mě vylítlo:

„Ten tam nepatří!“

„Myslíš Závíš?“ otázala se trošku unyle Irena.

„Ne. Ten s tou polovinou knírku, Uippelt.“

„To je přeci Němec!“

„Je. Ale von –“

Vyklopil jsem překotně svou hrdinskou story. Irena byla velmi uvědomělá vlastenka. Zaujalo ji to.

„Danny! To jim ale hned musíš jít říct!“

„Komu?“

„No na radnici. Dyť to je přehmat!“

„Já jim to řeknu.“

„Tak di!“

„Teď? Hned?“

„Jasně že hned! Tady trpí nevinnej!“

„Já tam dojdu zejtra, Ireno.“

Zastavila se a přeměřila mě kávovými očima velmi přísně:
„Žádný zejtra! Teď hned! Ty seš teda! Klidně bys nechal trpět nevinnýho –“

„Dyť bych zmeškal ten biák!“

Připadalo mi to jako pádný argument, ne však Ireně. Rozlítla se:

„Okamžitě pudeš na radnici! Jinak s tebou už nikdy do žádnýho biáku nejdu!“

„Tak aspoň až po biáku!“

„Řekla sem hned!“

Otočila se a rychlým krokem uraženě kráčela k biografu. Klusal jsem za ní jak kňučící pejsek. Brzo mi však došlo, že v roli kňučícího pejska nemám naději. Zastavil jsem se a zavolal jsem za ní:

„Tak já du, Ireno –“

Ani se neohlédla, jen řekla:

„Tak di. Po biáku se sejdem v Beranu.“

No jo.

Tak jsem zas jednou šel.

Někde v útrokách radnice byl snad pan starosta nebo předseda národního výboru, nebo jak si říkal, ale vypadalo to tam spíš jako v kasárnách. Kluci v afrikakorpsech si hráli na válku a dokonce vystavovali pasířšajny, které mě nakonec zavedly k panu Pytlíkovi. To ještě otec nepřinesl domů deník *Herr Dirigenta Zillinger*a. V plné důvěře jsem tedy panu Pytlíkovi oznámil, že mezi kolaboranty došlo k přehmatu a revoluční gardě se podařilo zatknout odbojového hrdinu. Vylíčil jsem mu též svou konspirační pochůzku v Praze a on se mě logicky zeptal, jak jsem se vlastně dal s Uippeltem dohromady. Takže bylo co vyprávět. Ne že bych se nějak bránil: s chutí jsem vyprávěl o sabotáži, a jak se o ní Uippelt dozvěděl.

„Kdo na něj byl eště napojenej?“ otázal se pan Pytlík přísně, jako kdybych byl u výslechu. Podíval jsem se na rudou hvězdu. Nosili je rudoarmějci na čepicích, ale on ji měl v kloppě. Divně mi zatrnulo.

„Já nevím. Vo jinejch mi neřek a já se neptal. Líp je moc nevědět.“

Pan Pytlík souhlasně kývl.

„A ani netušíš, kdo v tom ještě moh bejt?“

„Myslel jsem si, že mistr Vachoušek. Uippelt tvrdil, že ne a že Vachouška zatkli kvůli těm křížům.“

„A bylo to proto?“

„Já nevím. Von se eště nevrátil. Nevíte, co s nim je?“

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.